

VAKBLAD VAN DE FPG VOOR BEHEER VAN HET BUITENGEBIED | JAARGANG 67, NUMMER 5, DECEMBER 2021

DE LANDEIGENAAR

Peter Drenth, Interprovinciaal Overleg:

**“AANPAK STIKSTOF:
WE KUNNEN HET
GEWOON”**

EU-landbouwbeleid:
strengere eisen, minder geld

Inzet vrijwilligers
vooraf goed regelen

Kiezen tussen de BOR
en de NSW

Kamphorst Agrofondsv B.V.

Investeren in landbouwgrond in Roemenië

Actief sinds 2010

Kamphorst Agrofondsv BV investeert al ruim 10 jaar in landbouwgrond in Roemenië. Met ruim 2.000 hectare in bezit en beheer zoekt Kamphorst voor uitbreiding naar geïnteresseerde aandeelhouders die streven naar een goed rendement.

- Waardevaste investering.
- Duurzaam investeren in premium landbouwgrond
- Geïnteresseerd om mede-eigenaar te worden?

Gerben

STAK Kamphorst Agrofondsv

Gerben de Boer 06 53 37 67 53 (voorzitter bestuur)

Eldert van der spek 06 20 01 01 71 (directeur)

Sebastian Kamphorst 06 54 76 80 86 (directeur)

Eldert

Of eldert@agrofondsv.com
Droevendaalsesteeg 1
6708 PB Wageningen

Sebastian

Let op! U belegt buiten AFM- toezicht. Geen vergunning- en prospectusplicht voor deze activiteit.

Het Kantoor der Kerkelijke Goederen (KKG) is meer dan 70 jaar hét rentmeesterskantoor voor kerken en aanverwante organisaties in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). In verband met het defungeren van onze huidige rentmeester zijn wij op zoek naar een

Rentmeester regio Friesland 36 uur per week

Je bent o.a. verantwoordelijk voor de uitvoering van beheertaken, taxaties en aan- en verkopen van vooral agrarisch vastgoed en kerkgebouwen. Je neemt deel aan projectgroepen die kerken begeleiden bij de afstoting of herbesteding van kerkgebouwen met als inbreng je rentmeesterlijke professie. Je adviseert en voert het beleid van de opdrachtgever uit.

Spreek deze functie je aan?

De volledige vacaturetekst vind je op www.silagroep.nl/kkg/vacature

Voor meer informatie kun je contact opnemen met de huidige rentmeester van dit rentambt, de heer mr. Hendrik Jan Woltersom, telefoon 06 - 22 93 19 10.

KKG

Rentmeesters & Makelaars

www.SilasGroep.nl/kkg

KKG is onderdeel van de Silas Groep

DRIEKLOMP

MAKELAARS EN RENTMEESTERS

Drieklomp Agrarisch Makelaars - Apeldoornsestraat 95 Voorthuizen - 0342 474000 - info@drieklomp.nl - www.drieklomp.nl

Local leadership gevraagd

Roel Robbertsen,
voorzitter FPG

Als grondeigenaar ben je altijd op zoek naar ontwikkelingsruimte. Dat is in ons land waar ruimte schaars is, een hele puzzel. In Nederland wordt deze puzzel steeds groter en met meer stukjes. Uitdagingen en kansen op het gebied van stikstof, energietransitie, woningbouw, natuurbeheer, waterbeheer en voedselvoorziening komen indringend op ons af en de maatschappij wil en verwacht daden. Een opgave die vraagt om integrale oplossingsgerichte nationale kaders en langetermijnbeleid, die vanwege de verschillen per gebied gebiedsgericht moeten worden aangepakt. Een aanpak die we hopelijk in het komende regeerakkoord terugzien.

Opgave is oplosbaar

In dit nummer van De Landeigenaar vertelt Peter Drenth over zijn visie op het landelijk gebied. Hij is redelijk positief over bijvoorbeeld het oplossen van het stikstofprobleem en de puzzel die we moeten leggen. Hij ziet namelijk de intrinsieke motivatie van grondeigenaren in en rondom natuurgebieden om zich aan te passen en kansen te zien. Dat zie ik als voorzitter van de FPG ook. Natuurlijk moeten we ook grenzen trekken, zoals bij de inzet van onteigening. In dat kader is het goed om in het betreffende interview te lezen dat ook de provincies zeer voorzichtig willen omgaan met dergelijke instrumenten.

Speel de voortrekkersrol

Particuliere eigenaren zijn als geen ander in staat om in de regio het verschil te maken door het combineren van functies vanuit een integrale langetermijnvisie. Het landgoedmodel biedt daarvoor oplossingen. Wij kunnen als geen ander functies combineren. Zelf of samen met pachters. Dat doen we al eeuwen op een goede manier. Dat leiderschap moeten we ook nu tonen. Juist nu! Samen met andere stakeholders in het veld, gebieds- en oplossingsgericht.

Oproep

Ik wil u dan ook uitdagen om mee te denken en in uw gebied een voortrekkersrol te spelen. Vooral

overgangszones rond natuurgebieden krijgen te maken met fundamentele ingrepen. Daarvoor wordt een gebiedsgerichte aanpak ingezet om samen onder andere extra natuur te realiseren of te beheren. En dit te combineren met andere uitdagingen, zoals duurzame vormen van grondgebonden landbouw. Een opgave die niet vrijblijvend is, en die onze plicht is naar volgende generaties.

De volgende generatie staat klaar

Het dubbelinterview met Julius Heyning en Jeroen van Wassemaer laat ook een andere belangrijke kant van leiderschap zien: de opvolging. We bouwen een toekomst niet alleen voor onszelf en de omgeving, maar juist ook voor onze kinderen en kleinkinderen. Het is belangrijk ze vroeg te betrekken en mee te nemen in de keuzes die gemaakt worden voor de toekomst van het eigendom. De nieuwe generatie moet ook heil zien in hetgeen we proberen op te bouwen. Ze moeten zichzelf erin herkennen. Leiderschap betekent in mijn ogen niet alleen het besef hebben, maar ook om in daden het stokje stap voor stap door te geven.

Vrijwilligers betrekken

Een andere vorm van lokaal leiderschap is het betrekken van de omgeving op een hele directe manier, via vrijwilligersfuncties. Het is een mooie vorm van samenwerken die leidt tot dynamiek, draagvlak en betrokkenheid in de omgeving. Het heeft zeker uitdagingen, maar kan eigenaren ook veel bieden. In dit nummer wordt bij dit onderwerp uitvoerig stilgestaan.

Slot

Deze editie van De Landeigenaar is alweer de laatste van 2021. Mede door corona is het weer een bewogen jaar geweest. Ik wens u alvast alle goeds voor 2022, hopelijk zonder corona. Ik zie ernaar uit u weer te zien bij onze bijeenkomsten of één-op-één in het ons zo geliefde buitengebied!

Colofon

De Landeigenaar is een uitgave van Uitgeverij De Landeigenaar B.V. en verschijnt vijf maal per jaar. Vakblad De Landeigenaar is tevens verenigingsorgaan van de Federatie Particulier Grondbezit. Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevolen.

Contact

Uitgeverij De Landeigenaar B.V.
Horapark, Bennekomseweg 43
6717 LL Ede
T 0318-578552
E landeigenaar@grondbezit.nl

Redactie

Luc Groot, hoofdredacteur
Peter van Houweling, eindredacteur
Minou van Dillen
Frederik Evelein
Huib Silvis
Jeroen van Wasseaer

Vormgeving

Jessica Dales, Dock35 Media B.V.

Advertenties

Marcel Koot, Dock35 Media B.V.
Postbus 68, 7000 AB Doetinchem
T 0314-355852
E marcel.koot@dock35media.nl

Abonnementen 2021

Los abonnement
(incl. gratis digitaal abonnement) € 46,90
Digitaal abonnement € 37,50
Boekhandel abonnement (print) € 39,85
Boekhandel abonnement (digitaal) € 31,85
Studentenabonnement (incl. gratis digitaal
abonnement) € 26,00
Studenten digitaal abonnement € 20,50
Abonnementen kunnen schriftelijk worden
opgezegd tenminste vier weken voor het
aflopen van de abonnementsperiode:
E abodl@grondbezit.nl

“Aanpak stikstof: we kunnen het gewoon!”

Vooral in de provincies waar stikstof voor veel problemen zorgt, zijn al ‘heel voortvarend’ plannen gemaakt om de problemen aan te pakken, vindt Peter Drenth die in het Interprovinciaal Overleg (IPO) verantwoordelijk is voor het stikstofbeleid. Maar er is één knelpunt: er is nog te veel onduidelijkheid. Toch is hij positief gestemd.

Nieuw EU-landbouwbeleid: strengere voorwaarden, minder geld

De directe betalingen aan agrariërs in het kader van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid staan de komende jaren onder druk door afname van het beschikbare budget, een verwachte grotere overheveling naar de tweede pijler, en strengere voorwaarden voor het ontvangen van betalingen uit de eerste pijler. Toch blijven de directe betalingen voorlopig een belangrijke factor voor de inkomensvorming van de grondgebonden landbouw

10

Inzet van vrijwilligers: wat moet je vooraf goed regelen?

De instandhouding van landgoederen en buitenplaatsen vergt veel arbeidsinzet. Meestal ook een grotere inzet dan de eigenaren zelf kunnen leveren. Naast de inhuur van professionele krachten kan ook gedacht worden aan de inzet van vrijwilligers. Er is echter wel het een en ander te regelen voordat vrijwilligers effectief aan de slag kunnen gaan.

Opvolging familielandgoed is niet van later, maar van nu

De FPG is oktober gestart met de Leergang Opvolging om de volgende generatie stevig voor te bereiden op een opvolging als landgoedeigenaar. Jeroen van Wassenaer van landgoed Nederhemert en Julius Heyning van Jong Particulier Grondbezit delen hun ervaringen en visie over opvolging bij een familielandgoed.

22

Kiezen tussen de BOR en de NSW

Zowel de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) voor familiebedrijven als de Natuurschoonwet 1928 (NSW) voorzien in vrijstellingen van schenk- en erfbelasting. Hoe verhouden deze wetten zich tot elkaar? En in welke situaties is het verstandig te kiezen voor de NSW-faciliteit of voor de BOR?

28

Verder in dit nummer

13

Agrarische grondmarkt

Agrarische grondprijs veert weer op

Dr.ir. Huib Silvis en ing. Martien Voskuilen

16

Vrijwilligers komen voor gezelligheid en natuur

Drs. Minou van Dillen MBA

18

Part-Ner helpt met Certificaat Natuurbeheer

Ing. Peter van Houweling

21

Vruchtbare initiatieven

Brabant en landgoederen helpen elkaar

Drs. Hans Kamerbeek

25

Meer ruimte voor wolvenbeleid

Dr. Nils Zuiderveen Borgesius

26

Natuur

Rijk strooisel tegen verzuring

Sofia Opfer MSc

27

Europa

Nieuwe EU-bossenstrategie niet haalbaar

Dr. Jurgen Tack

30

Pachtjurisprudentie

Pachter overlijdt, wie zet pachtovereenkomst voort?

Mr. Els Harbers

31

Mijn FPG

Zoeken naar perspectief

Neeltje Hermus MSc

32

Lobby & Vereniging

L. Groot MA

33

Actief in de provincie

Rechtspositie van eigenaren respecteren

Manon van Balen MSc

34

Eigenaardigheden

Herinnering aan de houtduif

Jumelles

“Aanpak stikstof: we kunnen het gewoon!”

Iedereen is zich ervan bewust dat er wat moet gebeuren en dat we moeten investeren, constateert Peter Drenth die in het Interprovinciaal Overleg (IPO) verantwoordelijk is voor het stikstofbeleid. Maar er is één knelpunt: er is nog te veel onduidelijkheid. Toch is hij positief gestemd.

Ing. Peter van Houweling, redacteur
De Landeigenaar

Sinds de Raad van State in 2019 het Programma Aanpak Stikstof (PAS) buiten werking stelde, zit Peter Drenth in een achtbaan die stikstofbeleid heet. “Die uitspraak ging veel verder dan ook maar iemand had verwacht”, zei hij destijds. Drenth (CDA) is gedeputeerde in Gelderland en portefeuillehouder stikstofbeleid bij het IPO.

Hoe staat het ervoor met het stikstofbeleid?

Drenth: “Er zijn al veel stappen gezet. Maar je kunt dit niet in een paar maanden oplossen. Ten principale gaat het erom dat de economie een stapje terug moet om in balans te komen met de ecologie. Dat vergt een andere mindset en het vraagt veel overleg met alle betrokkenen. De staat van de natuur is immers niet goed genoeg en op bepaalde plekken zelfs slecht. Provincies waar de problemen het grootst zijn, hebben al voortvarend plannen gemaakt. Ook in een aantal andere provincies gaat het de goede kant op. Provincies zijn gestart met de uitwerking en er is extra geld voor drie jaar natuurherstel. Het helpt overigens niet dat het rechtszaken blijft regenen over het PAS en vergunningen.”

Onzekerheid maakt afwachtend

Moet het buitengebied op de schop?

“Ja, en nee. Ja, want voor alles wat er moet gebeuren zijn boeren en andere grondeigenaren nodig. De Nederlandse landbouw is de meest efficiënte en diervriendelijke landbouw ter wereld. Desondanks is er nauwelijks beleg op de boterham. Dat geeft aan dat het systeem niet meer werkt. Dus ja, er is een herijking van het buitengebied nodig.

Maar daarmee zijn we er niet. Iedereen stoot te veel stikstof uit. Er zijn bijvoorbeeld ook grote opgaven voor industrie en mobiliteit. Er is een beeld ontstaan dat alleen boeren iets moeten doen. Maar bij nul landbouw en nul mobiliteit in Gelderland zijn de problemen met overschrijding van de stikstofnormen nog niet opgelost!”

Wat is het grootste knelpunt?

“Dat is dat het perspectief ontbreekt.”

Voor wie?

“Voor ons allemaal: voor overheden, natuurorganisaties, boeren, landgoedeigenaren en bedrijven. Iedereen weet dat er iets moet gebeuren, dat we moeten investeren. Maar we moeten wel weten waarin. Daarvoor moet je enige zekerheid hebben over het beleid en die is er niet. Dat maakt dat men afwachtend wordt.

Daarbij helpt het niet als er allerlei proefballonnen worden opgelaten, zoals rechten afnemen en onteigenen. Dat helpt héélmaal niet! Dan kom je aan de rechtszekerheid van mensen. In Nederland hebben we privaat eigendom hoog in het vaandel. Onteigening is een ultiem middel. Het blijkt dat er veel agrariërs zijn die willen deelnemen aan stoppersregelingen, ook rond Natura2000-gebieden. Onteigening is helemaal niet nodig, hooguit misschien over tien jaar om de laatste knelpunten op te lossen. Het werkt contraproductief om op voorhand al daarmee te dreigen, onder andere omdat de waarde hoger is bij onteigening. Daardoor komt elke deal die nu loopt onder druk te staan.”

Geen horrorscenario

Onder andere oud-minister Veerman pleit voor een integraal plan voor tientallen jaren, waarvoor het Rijk de regie moet nemen en waarin naast stikstof, ook andere ruimtelijke claims worden betrokken.

Is dat nodig?

“De verschillen tussen de regio's zijn te groot om met één blauwdruk voor het hele land te komen. Voor sommige regio's is dat wel nodig, zoals voor de Veluwe, het grootste Natura2000-gebied op land in Nederland. De Veluwe verdient een aparte status in de landelijke stikstofaanpak, aangezien daar 40 procent van alle stikstofgevoelige natuur ligt.

De landbouw daar ziet dat zelf ook wel. Maar dat betekent niet alleen saneren. Een landelijk gebied

“Het helpt niet dat het rechtszaken blijft regenen over het PAS en vergunningen”

*Peter Drenth (Interprovinciaal Overleg):
"Een probleem is niet opgelost door in een
vergadergebouw een nota vast te stellen."*

Foto's: APA Foto

zonder landbouw is voor mij een horrorscenario! Nee, het betekent zoeken naar een gebied met agrarische activiteiten in balans met ecologie. Dat is goed mogelijk door in te zetten op grondgebonden bedrijven die duurzaam produceren. Zo haal ik iets van de druk bij deze bedrijven weg om steeds meer te produceren, terwijl ze er toch een goed inkomen uit kunnen halen.

Het belang is veel groter dan van de agrarische bedrijven op zich. Deze bedrijven zijn het cement van de plattelandssamenleving. Het gaat ook om kinderen op school, verenigingen, supermarkten en leefbaarheid. Bovendien kost natuur meer dan landbouw."

Doe actief mee

FPG-leden voelen zich sterk betrokken bij hun omgeving en willen werken aan de instandhouding van het landschap. Wat kunt u hen bieden?

"Landeigenaren in de Natura2000-gebieden waar sprake is van overschrijding van de stikstofnormen, staan aan de lat voor natuurdoelen. Ze moeten aan de gang met natuurherstel. We maken daarbij geen verschil tussen terreinbeherende organisaties, landgoedeigenaren of bijvoorbeeld gemeenten.

Binnen die gebieden gaan nu projecten lopen voor natuurherstel. Het is voor eigenaren verstandig om daarop in te stappen. Doe actief mee. Er zijn nu budgetten voor tien jaar. Als later blijkt dat het doel niet is gehaald, dan moet je maatregelen uit eigen zak betalen. Wacht daar niet op."

FPG wil inzetten op de overgangszones rond Natura2000-gebieden en daar samen met boeren en grondeigenaren werken aan duurzame verdienmodellen en ruimte voor economische activiteit zoals grondgebondenlandbouw.

"Het grootste deel van de grond rond Natura2000-gebieden is in eigendom bij FPG-leden en andere grondeigenaren. Het is onvermijdelijk dat er financiële steun komt voor eigenaren in de overgangszones. Het is alleen de vraag hoe structureel dat kan. Het Europees Landbouwbeleid is bijvoorbeeld slechts voor zes jaar; dat is te kort om op basis daarvan te investeren.

Het beleid zal ook effect hebben op de grondmarkt in overgangszones: lagere opbrengsten geeft een lagere grondwaarde en dus een lagere pacht. Dan komt het verdienmodel van landgoederen en andere verpachters onder druk te staan."

Stichting
Jachtopleidingen
Nederland

De Stichting Jachtopleidingen Nederland (SJN) is **hét kenniscentrum voor Jacht & Faunabeheer** in Nederland. De SJN heeft een gevarieerd aanbod van opleidingen voor (aankomend) jagers en voor hen die geïnteresseerd zijn in natuur en fauna. Vanwege de groei van onze activiteiten en de uitbreiding van onze organisatie zijn wij **op zoek naar een passende huisvesting**.

Kantoorruimte te huur gezocht

Wij zoeken een plek die past bij de SJN en haar activiteiten. Een plek waar wij elke dag met plezier naar toe gaan, fijn kunnen werken, vergaderingen en kleine bijeenkomsten kunnen houden en waar wij graag onze gasten en relaties willen uitnodigen.

Een plek in het groen, met sfeer en uitstraling.

HEEFT U EEN GESCHIKTE RUIJTE VOOR ONS?

Alice Schimmel

☎ 033 - 463 16 14

✉ info@jachtopleiding.com

ONZE WENSEN

- ✓ Minimaal vier kantoorruimtes, samen geschikt voor zes werkplekken
- ✓ Ruim, licht en plezierig werkklimaat
- ✓ Opslag en archiefruimte
- ✓ Vergaderruimte delen of huren
- ✓ Goed functionerende ICT-voorzieningen of de mogelijkheid om deze aan te leggen
- ✓ Ruime parkeergelegenheid
- ✓ Tussen Amersfoort en Apeldoorn
- ✓ Beschikbaar (liefst) op korte termijn

Drenth: "Wacht niet tot het budget van de overheid op is. Dan moet je als eigenaar maatregelen uit eigen zak betalen."

Hoe is dat te voorkomen?

"Eenmalig afwaarderen zoals bij natuur is geen structurele oplossing en structurele overheidssteun voor een landgoed mag niet. Maar ik wil niet dat landgoederen in de overgangszones onder druk komen te staan. We kunnen dit niet voor één jaartje oplossen. We moeten de tijd nemen om ervoor te zorgen dat landgoederen, kastelen en agrariërs weer een tijd meekunnen."

Hoeveel tijd is nodig?

"Een aantal jaren. Nu snel een pleister plakken heeft geen zin. Dat is niét weglopen voor het probleem. Er is dus wel sprake van druk. We moet daarom nu wel beginnen met proeven nemen. Een aantal FPG-leden neemt daar al aan deel. Sommige FPG-leden zijn voorlopers, andere zijn afwachtend. Dat is niet erg. Het hoeft niet allemaal volgend jaar gerealiseerd te zijn."

Vindt u dat de overheid actief gronden moet opkopen om de doelen te realiseren? Of krijgen grondeigenaren ook de kans om invulling te geven aan natuurontwikkeling?

"We kijken er nu uitdrukkelijk naar om grond die de overheid verwerft, in pacht of erfpacht uit te geven aan agrariërs die grondgebonden willen worden. Je kunt niet als overheid grond verwerven en dat voor een lagere prijs weggeven aan derden. Grond die de overheid met dit doel verwerft, kan alleen bij de overheid zelf blijven. Hierover zijn we ook met boerenorganisaties in gesprek en op

"Eenmalig afwaarderen zoals bij natuur is geen structurele oplossing"

een aantal plekken ook met particuliere eigenaren. Hier en daar worden al berekeningen gemaakt op bedrijfsniveau."

Krijgen particuliere eigenaren ook de kans om dat met eigen grond te doen?

"Natuurlijk, dat hebben we het liefst. Grondeigendom is op zich geen doel van de overheid."

Intrinsieke waarde

Bent u optimistisch over de oplossing van het stikstofprobleem?

"Ja, ik ben positief gestemd. Ik constateer bijvoorbeeld dat niemand op de Veluwe schade aan de natuur wil. Als dat je gezamenlijke intrinsieke waarde is, dan kom je tot een oplossing. Het Nederlands natuurnetwerk moet in 2027 klaar zijn; ik denk dat het ons lukt om het Gelderse deel al in 2025 klaar te hebben. Dat kan alleen als je samenwerkt. Een probleem is niet opgelost door in een vergadergebouw een nota vast te stellen. Natuurlijk moet je als overheid wel zeggen wát je wilt, maar niet hoe. Een mooi voorbeeld vind ik de zone langs de Baakse Beek. Daar is met landbouw, natuurorganisaties en landgoederen zo'n mooie stap gezet om verdroging tegen te gaan, met perspectief voor de landbouw. We kunnen het gewoon!"

EU-landbouwbeleid: strengere voorwaarden, minder geld

*De vrijwillige ecoregeling voor maatregelen op het gebied van biodiversiteit, bodem, water, klimaat en landschap, vervangt de vergroeningsbetalingen.
Foto: Peter van Houweling*

De directe betalingen aan agrariërs in het kader van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) staan de komende jaren onder druk door afname van het beschikbare budget, een verwachte grotere overheveling naar de tweede pijler en strengere voorwaarden voor het ontvangen van betalingen uit de eerste pijler. Toch blijven de directe betalingen voorlopig een belangrijke factor voor de inkomensvorming van de grondgebonden landbouw.

**Dr.ir. Huib Silvis en
ing. Martien Voskuilen,**
Wageningen Economic
Research

De eerste en de tweede pijler

Het Europees landbouwbeleid (GLB) bestaat uit twee pijlers. Onder de eerste pijler vallen het landbouwmarkt- en prijsbeleid en de inkomensondersteuning. De uitgaven voor dit beleid komen volledig voor rekening van het Europees Landbouw Garantie Fonds (ELGF). Onder de tweede pijler vallen de plattelandsontwikkelingsprogramma's van de lidstaten. De EU vergoedt maximaal 50 procent van de uitgaven. De EU-uitgaven komen voor rekening van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

In de periode 2014-2020 was jaarlijks ruim 800 miljoen euro aan GLB-budget beschikbaar voor Nederland. In 2020 ging het om een bedrag van 818 miljoen euro (figuur 1). Van de eerste pijler (kader) is 10 procent overgeheveld naar de tweede pijler. Bijna de helft van het budget voor de tweede pijler is bestemd voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

De directe betalingen – de betalingen uit de eerste pijler na overheveling – vormen de hoofdmoot van het GLB-budget. In 2020 is de ondersteuning vastgesteld op 260 euro per hectare met betalingsrecht en een aanvullende vergroeningspremie van 112 euro per hectare.

Voor het ontvangen van de directe betalingen moet aan diverse voorwaarden worden voldaan op het gebied van milieu, gezondheid en dierenwelzijn. De vergroening heeft betrekking op normen voor gewasdiversificatie, blijvend grasland en ecologische aandachtsgebieden.

De directe betalingen zijn voor de grondgebonden agrarische bedrijven een stabiele en belangrijke bron van inkomen. Het inkomen uit bedrijf – het inkomen uit de landbouwproductie inclusief directe betalingen – wisselt daarentegen sterk op de akkerbouw- en melkveebedrijven (figuur 2 en figuur 3).

Nieuw GLB start pas in 2023

In juni van dit jaar is een politiek akkoord bereikt over het GLB in de periode 2021–2027. Iedere lidstaat werkt het nieuwe landbouwbeleid uit in een Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor de periode 2023–2027. In de overgangsjaren 2021 en 2022 wordt het bestaande stelsel voortgezet.

In de periode 2021–2027 is jaarlijks 790 miljoen euro aan GLB-budget beschikbaar voor Nederland, waarvan 717 miljoen uit de eerste pijler (ELGF) en 73 miljoen euro uit de tweede pijler (ELFPO). Nederland overweegt om in 2023, het startjaar van het nieuwe GLB, 15 procent over te hevelen van de eerste naar de tweede pijler. Voor de ecoregeling is dan 152 miljoen euro beschikbaar.

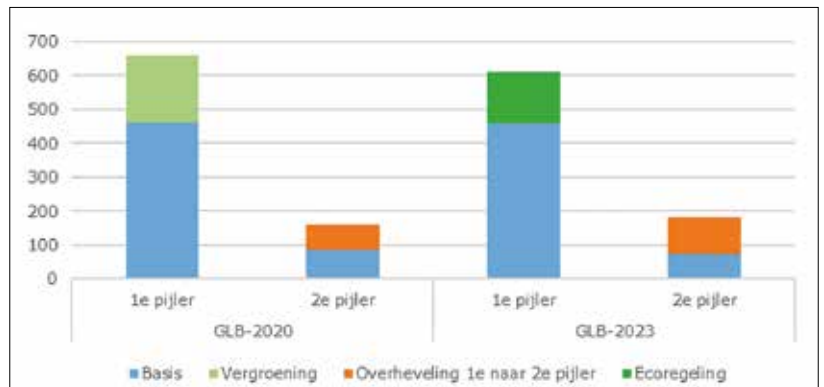
De minister van LNV wil de overheveling naar de tweede pijler in de volgende jaren (2024–2027) laten toenemen voor gebiedsgerichte maatregelen, en het budget voor de ecoregeling op peil houden. Dat betekent dat het budget voor basisinkomenssteun geleidelijk zal afnemen. Verder zet de minister in op versterking en uitbreiding van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

De minimumeisen voor de basisbetalingen worden strenger; de zogenaamde conditionaliteit wordt verhoogd. De minister wil de normen voor de goede landbouw- en milieuecondities uitwerken op het niveau van de EU-voorschriften, om de ecoregeling (zie hierna) en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer aantrekkelijk te maken. Om in aanmerking te komen voor de basisbetaling moeten agrariërs zich aan deze voorwaarden verbinden. Anders komen ze ook niet in aanmerking voor de ecoregeling.

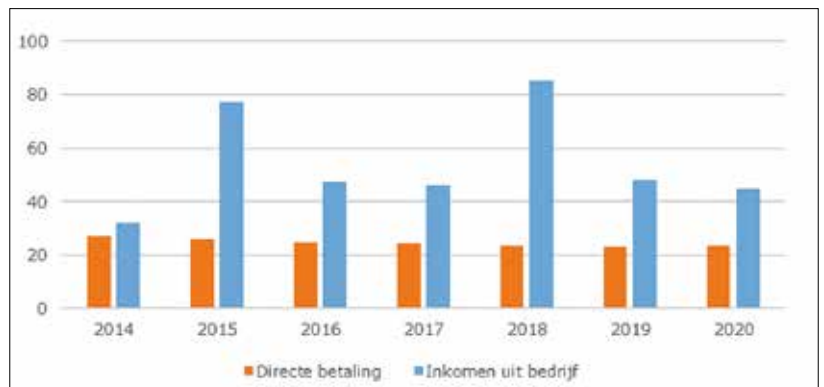
Ecoregeling vervangt vergroening

De ecoregeling komt in de plaats van de vergroeningsbetalingen. Deze vrijwillige regeling houdt een betaling in voor maatregelen op het gebied van biodiversiteit, bodem, water, klimaat en landschap. Minimaal 25 procent van het budget in de eerste pijler, na aftrek van de overheveling naar de tweede pijler, is bestemd voor deze regeling. De betaling in Nederland zal mogelijk gaan plaatsvinden op basis van een puntensysteem voor de verschillende doelen voor het klimaat en de leefomgeving, op drie niveaus: brons, zilver en goud.

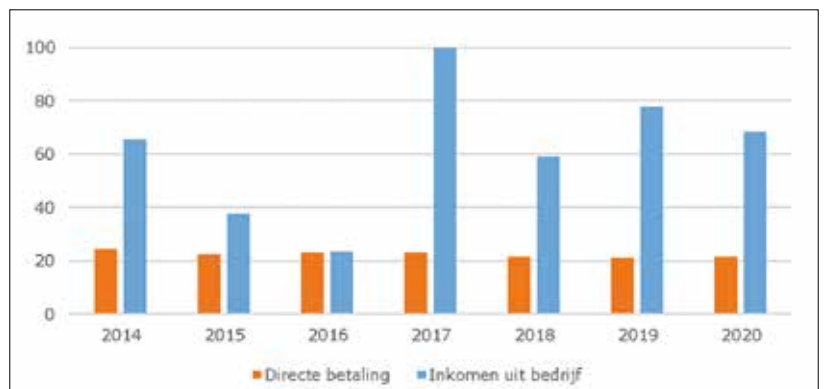
De minimumeisen voor de basisbetalingen worden strenger

Figuur1: GLB-budget (mln. euro) Nederland.

Figuur2: Directe betalingen en inkomen uit bedrijf (1.000 euro per bedrijf), akkerbouwbedrijven.

Figuur3: Directe betalingen en inkomen uit bedrijf (1.000 euro per bedrijf), melkveebedrijven.

Volgens de voortgangsrapportage van het NSP komt de basisinkomenssteun in 2023 uit op 240 euro per hectare subsidiabele landbouwgrond. Voor de ecoregeling worden de volgende vergoedingen voor de drie puntenniveaus genoemd: 124 euro per hectare voor brons, 154 euro voor zilver en 185 euro voor goud. Omdat boeren hogere tegenprestaties voor deze vergoedingen moeten leveren, zullen deze betalingen minder aan het inkomen bijdragen dan de huidige vergroeningsbetalingen.

Dit artikel is een samenvatting van het themabericht voor a.s.r. over de toekomstige GLB-betalingen, gepubliceerd als notitie 2021-133 van Wageningen Economic Research.

OVERWATER

RENTMEESTERSKANTOOR BV

sinds 1804

VASTGOEDADVISEURS - TAXATEURS - RENTMEESTERS

RENTMEESTERS VOOR DE TOEKOMST

Rekening houdend met uw wensen en de veranderende omgevingsfactoren, verzorgen wij het beheer van uw bezit. Wij gaan graag met u in gesprek.

Neem voor meer informatie contact op met Pieter Kerkstra, pkerkstra@ovtr.nl

Wij wensen u fijne feestdagen en een gezond 2022!

grip op grond

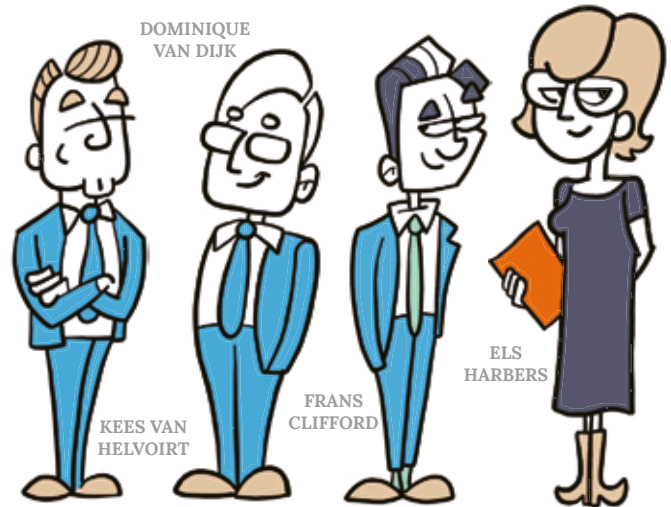
Overwater Rentmeesterskantoor

Rentmeester NVR

Kerkstraat 54 | 3291 AM STRIJEN | 078-6749494 | www.ovtr.nl

VAN GOUD

advocaten voor vastgoed & overheid

DE JURIDISCHE PARTNER VOOR HET LANDELIJKE VASTGOED

WWW.VANGOUD.NL (026) 443 50 20

- Rentmeesterij
- Makelaardij
- Locatieontwikkeling

Een greep uit ons aanbod:

LIENDEN

Provincialeweg 7

Een mooi paardenhouderij-bedrijf, waar altijd top-springpaarden zijn gefokt, c.q. een ontwikkellocatie voor een nieuw te vestigen agrarisch (bedrijfs)erf

- Oppervlakte: 08.05.15 ha

VAASSEN

Oude Apeldoornseweg 86

Een agrarisch hobbybedrijf c.q. herontwikkelingslocatie op een mooie locatie in het buitengebied van Vaassen

- Oppervlakte: 10.51.15 ha

GROENEKAN

Aan de Voordorpsedijk

Een goed ontsloten perceel cultuurgrond, dicht gelegen nabij de stad Utrecht

- Oppervlakte: 00.92.80 ha

Voor meer informatie over deze objecten kijkt u op www.noordanuspartners.nl/makelaardij

Agrarische grondprijzen veert weer op

De gemiddelde agrarische grondprijs in Nederland steeg van het tweede naar het derde kwartaal met 5,6 procent naar 67.100 euro per hectare. Dat is 5,5 procent boven de gemiddelde grondprijs over heel 2020 van 63.600 euro per hectare.

Dr.ir. Huib Silvis en ing. Martien Voskuilen,
Wageningen Economic Research

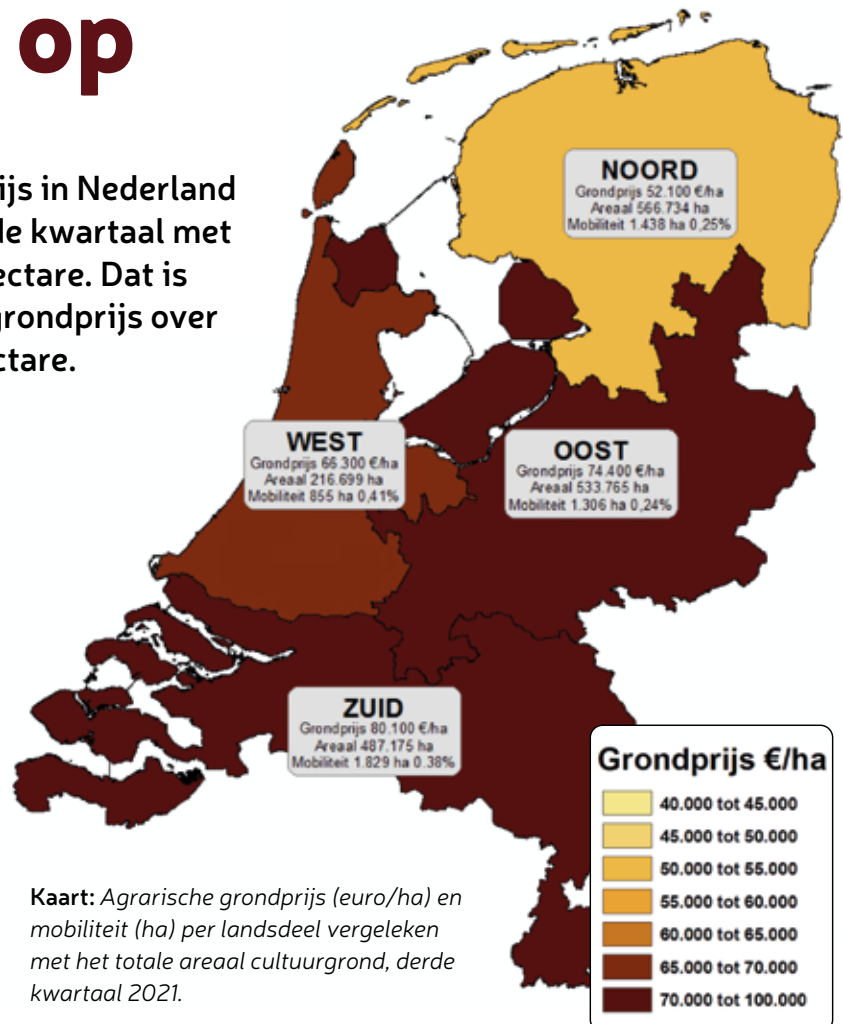
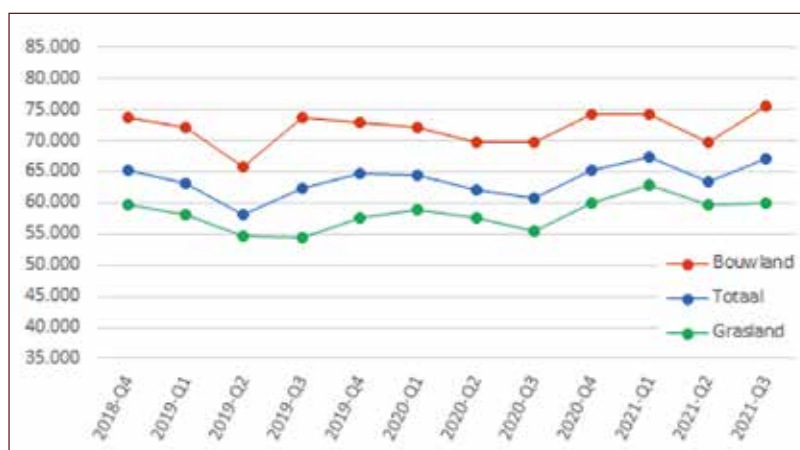
De stijging van de gemiddelde grondprijs in het derde kwartaal komt vooral door de hogere prijs van akkerbouwland (figuur 1). De prijs daarvan nam met 8 procent toe tot 75.600 euro per hectare. Dat is 5 procent boven de gemiddelde prijs over heel 2020 van 71.800 euro per hectare. De prijs van grasland steeg licht (+1%) tot 60.000 euro per hectare, 3 procent hoger dan de gemiddelde prijs over 2020 van 58.400 euro per hectare.

Ook de gemiddelde prijs van snijmaaisland nam in het derde kwartaal licht toe (+1%) tot 67.300 euro per hectare. De prijs van dit grondgebruik is niet afzonderlijk in figuur 1 opgenomen, maar maakt wel deel uit van het totaalcijfer van landbouwgrond.

Grondmobiliteit naar 1,8%

In het derde kwartaal van 2021 is 5.500 hectare landbouwgrond verhandeld, dat is 700 hectare (+17%) meer dan in hetzelfde kwartaal van 2020.

Figuur: Prijs (€/ha) onverpacht gras- en bouwland en totaal (gras-, bouw- en maaisland samen).

Kaart: Agrarische grondprijzen (euro/ha) en mobiliteit (ha) per landsdeel vergeleken met het totale areaal cultuurgrond, derde kwartaal 2021.

Gemeten over de laatste vier kwartalen (2020Q4 tot en met 2021Q3) is in totaal 31.900 hectare grond in andere handen overgegaan. Dat is 2.000 hectare (+6,7%) meer dan in dezelfde periode een jaar eerder (2019Q4-2020Q3).

De relatieve grondmobiliteit – het verhandeld areaal afgezet tegen het totaal areaal landbouwgrond – over de vier laatste kwartalen bedraagt 1,77 procent, tegen 1,65 procent in dezelfde periode het jaar daarvoor.

Noord wijkt af

In het derde kwartaal van 2021 steeg de gemiddelde agrarische grondprijs in landsdelen Oost, West en Zuid vrij sterk, terwijl die in landsdeel Noord flink daalde. Dat levert grote verschillen in grondprijzen op tussen landsdeel Noord en de drie andere landsdelen (kaart 1).

Bron figuur en kaart:

Kadaster/RVO.nl/Wageningen Economic Research.

Inzet van vrijwilligers: wat moet je vooraf goed regelen?

De instandhouding van landgoederen en buitenplaatsen vergt de nodige arbeidsinzet. Meestal ook een grotere inzet dan de eigenaren zelf kunnen leveren. Naast de inhuur van professionele krachten kan ook gedacht worden aan de inzet van vrijwilligers. Er is echter wel het een en ander te regelen voordat vrijwilligers effectief aan de slag kunnen gaan.

Mr. Frederik Evelein,
redacteur van
De Landeigenaar

Op veel landgoederen en buitenplaatsen wordt al met succes gewerkt met vrijwilligers of anders denkt men na om met vrijwilligers aan de slag te gaan. Een misverstand is dat deze vrijwilligers louter worden ingezet vanwege financiële motieven. Maar de inzet van vrijwilligers versterkt ook de band met

de omgeving en levert een maatschappelijke bijdrage.

Waar moet je aan denken bij de inzet van vrijwilligers? Veelal wordt meteen gedacht aan de maximale vergoeding die aan vrijwilligers betaald kan worden, maar er zijn natuurlijk veel meer aspecten om rekening mee te houden.

Het succes zal voor een groot gedeelte afhangen van de manier waarop de vrijwilligers worden begeleid.
Foto: iStock

Voorwaarden vrijwilligerswerk

Aan de inzet van vrijwilligers zijn voorwaarden verbonden. Niet alleen qua organisatie maar ook wat betreft de werkzaamheden die een vrijwilliger mag verrichten. Het werk van de vrijwilligers zal het algemeen belang moeten dienen. Alleen organisaties die zich hiervoor inzetten kunnen met vrijwilligers aan de slag, zoals stichtingen, verenigingen of ANBI's.

De organisatie mag geen vennootschapsbelasting betalen. Nv's en bv's vallen dus af. Een uitzondering hierop zijn waarschijnlijk de zogenaamde NSW-bv's. Deze zijn immers vrijgesteld van vennootschapsbelasting en vanwege de doelstelling van deze vennootschappen kan gesteld worden dat ze een algemeen belang dienen. Bij een 'gewone' onderneming kunnen dus geen vrijwilligers werken. De vrijwilligers kunnen geen werk verrichten dat ten koste gaat van reguliere banen. Met andere woorden, het moet gaan om werkzaamheden die anders niet zouden worden gedaan. Bijvoorbeeld het inzetten van een vrijwilliger in de bediening van een restaurant op een landgoed is dus niet mogelijk.

Vergoedingen en fiscale grenzen

Omdat het gaat om vrijwilligerswerk, kan de hoogte van de vergoeding niet de belangrijkste reden zijn voor een vrijwilliger om aan de slag te gaan op een landgoed of buitenplaats. Met dat in het achterhoofd moeten ook de fiscale grenzen worden gezien. Doordat er geen sprake is van een dienstverband ontvangt een vrijwilliger geen loon maar een vergoeding. Het is deze vergoeding die meestal veel aandacht krijgt.

Om niet als loon te worden aangemerkt moet de vergoeding binnen bepaalde grenzen blijven. Voor 2021 zijn deze: 5 euro per uur, tot een maximum van 180 euro per maand en 1800 euro per jaar¹. De vergoedingen per uur, per maand en per jaar mogen elk afzonderlijk niet hoger zijn dan deze bedragen. Een hogere vergoeding is alleen mogelijk als deze de kosten dekt die de vrijwilliger heeft gemaakt voor het vrijwilligerswerk. Er mag niet ook nog sprake zijn van een algemene vergoeding.

Het is dus bijvoorbeeld niet mogelijk om in vier drukke zomermaanden 235 euro per maand te betalen en in de overige maanden 100 euro, tezamen 1740 euro. Dat is weliswaar minder dan 1800 euro per jaar, maar de maandbedragen worden wel overschreden, met alle consequenties van dien. In dit geval is het natuurlijk wel mogelijk om af te spreken om iedere maand 145 euro te betalen en geen vergoeding per uur af te spreken.

Risico's verzekeren

Bij het inzetten van vrijwilligers is ook de verzekering van belang. Zowel voor de organisatie als voor de vrijwilliger is het belangrijk dat de schade vergoed kan worden als er iets mis gaat. Om te voorkomen dat een schade niet is gedekt, sluiten gelukkig steeds meer gemeenten een collectieve verzekering af voor vrijwilligers in hun gemeente. Het is aan te raden om na te gaan of de gemeente waar de organisatie is gevestigd een dergelijke verzekering voor vrijwilligers heeft afgesloten en of de organisatie zo nodig aanspraak kan maken op deze verzekering.

In het verlengde daarvan ligt dat gezorgd moet worden voor een veilige werkomgeving voor de vrijwilligers. Zorg zo nodig dus voor beschermende kleding en laat vrijwilligers geen werkzaamheden doen waar ze niet voor geschoold zijn. Bijvoorbeeld voor het bedienen van een shovel zul je wel gekwalificeerd moeten zijn.

Geen gezagsverhouding

Los van alle formele vereisten zal ook goed nagedacht moeten worden over de manier waarop de vrijwilligers worden ingezet. Het succes zal voor een groot gedeelte afhangen van de manier waarop de vrijwilligers worden begeleid en aangestuurd. Bedenk dat niet iedereen even geschikt is om vrijwilligers te begeleiden. Omdat er geen sprake is van een gezagsverhouding zal veel in onderlinge afstemming plaatsvinden. Het is goed om hier ook de tijd voor te nemen. Het maken van goede afspraken is in ieders belang. Vrijwilligers zullen ook graag willen weten waar ze aan toe zijn.

Vrijwilligers voelen zich vaak verbonden met het landgoed of de buitenplaats waarop ze werkzaam zijn. Het is dan ook aan te raden om ze te informeren over het reilen en zeilen van het landgoed of buitenplaats. Op die manier zullen zij zich nog meer betrokken voelen bij de plek waar ze werkzaam zijn.

Kortom, er is wel het een en ander te regelen voordat vrijwilligers effectief aan de slag kunnen gaan. Echter, het op de juiste manier inzetten en begeleiden van vrijwilligers is in zekere zin ook vrijwilligerswerk dat op allerlei terrein veel voldoening geeft.

Voetnoot:

1. Bij vrijwilligers jonger dan 21 jaar geldt dat de vergoeding per uur niet meer dan € 2,75 mag bedragen.

Vrijwilligers kunnen geen werk verrichten dat ten koste gaat van reguliere banen

Vrijwilligers komen voor de gez

Landgoed Beekzicht in het Gelderse Voorst en Stichting Vobula zetten succesvol vrijwilligers in voor het landgoedbeheer en delen hun geheim. Vobula organiseert landgoedkampen voor vrijwilligers die willen kamperen en hun handen uit de mouwen willen steken.

Drs. Minou van Dillen
MBA, redacteur
De Landeigenaar

Bij de grafheuvels in het Appense bos staat een groep mannen bij elkaar. Er straalt een saamhorigheid uit van deze mannen. Gehuld in beschermende kleding met opschrift 'Landgoed Beekzicht' gaan ze zo direct weer aan de slag met de klussen die de terreinmedewerker van het landgoed voor ze heeft geïnteriseerd. Hoe de vrijwilligersgroep van Landgoed Beekzicht is ontstaan? Dat kwam door Gerrit Smit, inwoner van Voorst, en met hart en nieren aan het dorp en het landgoed verbonden. Hoe hij kon helpen, was de vraag aan landgoedbeheerder Gerard Koopmans. Deze wilde graag een vrijwilligersgroep beginnen. Smit trommelde vijf dorpsgenoten op en zo is het begonnen.

Met elkaar begaan

Een vrijwilligersgroep starten is relatief eenvoudig, maar de groep in stand houden en laten groeien,

dat is geen sine cure. Iedere donderdagmorgen komen de mannen bij elkaar. Eerst een kop koffie, dan aan het werk in de buitenlucht. Om half elf weer een kop koffie met een koek en ter afsluiting van de ochtend wordt met elkaar geluncht en gepraat. "Je moet niet alles geloven wat er gezegd wordt, maar iedereen is met iedereen begaan", zegt Smit. En dat lijkt de kern van deze vrijwilligersgroep.

De mannen roemen de verzorging, het natje en het droogje, de zeer goede gereedschappen, de schoonheid en de afwisseling van Beekzicht, het werken in de frisse lucht en de gezelligheid. Terreinmedewerker Freddie Bruntink is de spil in de vrijwilligersgroep en zorgt ervoor dat het de mannen aan niets ontbreekt.

Het clubje van vijf mannen dat Smit optrommelde is inmiddels uitgegroeid tot een groep van twintig die het bosonderhoud voor zijn rekening neemt. En er is inmiddels ook een tiental vrijwilligers voor de moestuin, de rozentuin en voor het timmerwerk. Nieuwe vrijwilligers vinden hun weg naar Beekzicht via mond-tot-mondreclame. Inmiddels komen de mannen van de bosgroep niet meer alleen uit het dorp Voorst, maar ook uit Apeldoorn, Deventer en zelfs uit Arnhem.

Het is Koopmans' taak om ervoor te zorgen dat de behoeften van de vrijwilligersgroep gerealiseerd en betaald kunnen worden. De kosten van de vrijwilligersgroep worden deels gedekt uit de SNL-subsidies en een bijdrage vanuit de Bosch van Rosenthal Stichting. "Maar de opbrengsten zijn zoveel groter", zegt Koopmans. Het is niet alleen de inzet van dertig vrijwilligers die een halve

Nieuwe vrijwilligers vinden hun weg (...) via mond-tot-mondreclame.

elligheid en de natuur

*De bosgroep van de vrijwilligersgroep Beekzicht doet werk dat anders niet zou gebeuren.
Foto's: Minou van Dillen*

dag per week komen werken. Het betekent ook dat er werk gedaan wordt dat anders niet zou gebeuren. Dat komt de kwaliteit van het landschap en het bos ten goede. Zo heeft de vrijwilligersgroep het park van het Landgoed Beekzicht omgetoverd van een woest stuk overwoekerde grond naar een mooie parktuin die voor iedereen toegankelijk is.

Natuurwerkweken

Het is niet nodig om als landgoed zélf een vrijwilligersgroep in het leven te roepen. De Stichting organiseert landgoedkampen voor vrijwilligers die op een unieke plek willen kamperen en hun handen uit de mouwen willen steken. De kampen worden voornamelijk in de zomer georganiseerd en de vrijwilligers worden geacht te werken van acht tot één.

Niet alle vrijwilligers hoeven te werken. Zo is één van de ouders van jonge kinderen vrijgesteld om voor hen te kunnen zorgen. Vobula streeft ernaar om dertien werkenden per kamp te hebben om het voor iedereen acceptabel te houden.

Op dit moment zijn er zo'n twintig landgoederen die regelmatig een vrijwilligersgroep van Vobula te gast hebben. Over het algemeen vinden de vrijwilligers het leuk om weer eens een nieuw landgoed te ontdekken. Want Vobula ziet namelijk de aanmeldingen van vrijwilligers voor nieuwe locaties snel binnenstromen.

Voorwaarden voor landgoederen

Landgoederen die zich aanmelden bij Vobula worden gescreend door het bestuur. Jaap van 't Riet, secretaris van Vobula, zegt: "Een eerste voorwaar-

de is dat het landgoed gedeeltelijk is opengesteld voor publiek. Daarnaast moet duidelijk zijn dat de eigenaar bepaalde delen van het landgoed zelf niet kan onderhouden zonder de hulp van vrijwilligers. Verder zal Vobula geen werkzaamheden laten uitvoeren op delen van het landgoed met commerciële activiteiten, zoals een productiebos of een camping."

Het landgoed stelt voor de vrijwilligers een kampeerterrein beschikbaar en regelt de vergunning hiervoor bij de gemeente. De vergunning bepaalt onder andere het maximum aantal kampeerders. Verder zorgt de eigenaar voor water, elektriciteit voor het opladen van mobiele telefoons en een toilet. Dit kan zijn een gegraven toilet met een toilettent, of een toilet in een beschikbaar gebouw. Vobula kan met gasflessen een buitendouche aansluiten als er geen andere mogelijkheden zijn om te douchen. En meestal stellen de vrijwilligers een rondleiding over het landgoed en een afsluitend evenement aan het einde van de kampeerweek erg op prijs. Tot slot wordt er van het landgoed een bescheiden financiële bijdrage gevraagd.

"Het is niet vanzelfsprekend dat het minimum aantal aanmeldingen voor een kampeerweek wordt gehaald", merkt Jaap van 't Riet op.

Maar hij zegt dat Vobula alles in het werk stelt om het landgoed niet teleur te stellen.

De vrijwilligers delen lief, leed en werk in de appgroep.

Part-Ner helpt eigenaren met **Certificaat Natuurbeheer**

Part-Ner biedt eigenaren en beheerders van natuur sinds november een eigen Certificaat Natuurbeheer. Daarvoor is het handboek Standaard Natuurbeheer ontwikkeld, waarin onder andere de werkwijze, de mogelijke vormen van certificering en het audit- en certificeringsprotocol staan beschreven.

Ing. Peter van Houweling, redacteur
De Landeigenaar

Part-Ner heeft drie jaar gewerkt aan het Certificaat Natuurbeheer, sinds 2020 samen met Control Union Certifications (CUC), een gerenommeerde internationale certificeringsinstantie die geaccrediteerd is voor niet minder dan 115 certificeringsprogramma's over de hele wereld.

Part-Ner heeft CUC gevraagd om een verificatiesysteem op te zetten en te implementeren om de eisen voor gecertificeerd natuurbeheer uniform te kunnen verifiëren. Dit is vastgelegd in de Standaard Natuurbeheer, een handboek voor eigenaren en beheerders die hun natuur willen certificeren.

Geen SNL, wel certificaat

Part-Ner is in de wereld van natuurbeheer al jaren bekend met het certificeringsmodel voor de SNL-subsidie. "Dat blijft gewoon bestaan", verzekert Tineke de Vries, directeur van Part-Ner. "De Standaard Natuurbeheer is voor eigenaren die geen SNL-subsidie

ontvangen, maar die wel een erkend certificaat natuurbeheer willen hebben of nodig hebben."

Als voorbeelden daarvan noemt ze onder andere overheden, grote verpachters en maatschappelijke organisaties die zich meer willen richten op natuurbeheer, en natuurbegraafplaatsen. Brana, de brancheorganisatie voor natuurbegraafplaatsen, stelt een dergelijk certificaat bijvoorbeeld als voorwaarde voor leden.

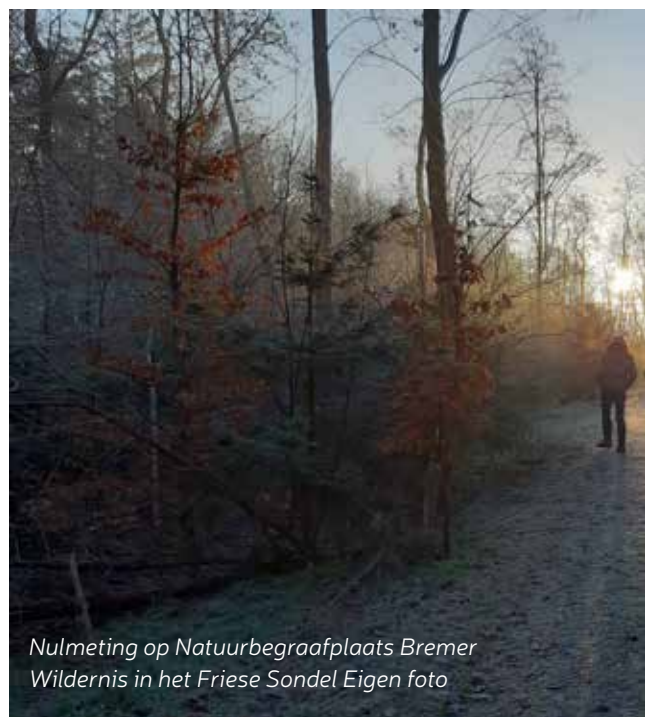
Bovendien verwacht De Vries dat ook steeds meer boeren gebruik willen maken van de Standaard Natuurbeheer, bijvoorbeeld voor de ecoregelingen die eraan komen of als hulpmiddel op de weg naar natuurinclusieve landbouw. "Veel agrariërs zijn wel

bang voor nog meer administratie, maar dit biedt hen een eenvoudige manier om zulke zaken te borgen."

Voor nulmeting het veld in

Part-Ner heeft inmiddels diverse modules ontwikkeld voor het beheer en voor het gebruik van natuur. Een eigenaar of beheerder kiest eerst de module en gaat dan aan de slag. Hij kiest bijvoorbeeld de module graslanden en meldt zich aan bij een gecertificeerde groep natuurbeheerders of rechtstreeks bij CUC. Vervolgens laat hij een nulmeting verrichten. De aanvrager kan bij Part-Ner terecht voor deskundigen die gekwalificeerd zijn om dat te doen.

Voor de nulmeting gaan eigenaar of beheerder en de deskundige het veld in. De nulmeting, in combinatie met de natuurdoelen van de eigenaar of beheerder, bepalen welke maatregelen nodig zijn om die doelen te halen. Daarmee is de werkwijze van Part-Ner uniek, stelt De Vries. "Wij gaan uit van wat er daadwerkelijk aanwezig is in het veld en wat de doelen van de eigenaar zijn. Elke rapportage van de nulmeting levert daarmee maatwerk waarmee de eigenaar of beheerder met de certificering van het beheer aan de slag kan."

Nulmeting op Natuurbegraafplaats Bremer Wildernis in het Friese Sondel Eigen foto

"Zo'n nulmeting geeft je inzicht en houvast"

Plan-do-check-act

De certificaathouder maakt vervolgens op basis van de nulmeting zelf een handboek en een werkplan. Deelnemers werken met een jaarlijkse beheercyclus op basis van het 'plan-do-check-act-principe'. Deze cyclus bestaat uit het maken van het plan, het uitvoeren van het beheer, het evalueren van het beheer en, zo nodig, het bijstellen van plannen op basis van de resultaten van het beheer. De eigenaar of beheerder krijgt jaarlijks een audit. Bij deelnemers die kiezen voor een individueel certificaat doet CUC de audit. Deelnemers die zich hebben aangesloten bij een collectief krijgen een audit van dat collectief. Tijdens de audit moeten deelnemers onder andere de nulmeting en de jaarlijkse verantwoording laten zien. Elk zesde jaar vindt een nieuwe nulmeting plaats.

Door het cyclisch karakter van het uitvoeren van het beheer krijgt de deelnemer inzicht in zijn beheermethode en de resultaten daarvan in het veld en is er continu aandacht voor de kwaliteit van het natuurbeheer en de resultaten van dat beheer in relatie tot de gestelde doelen.

Tijdens de ontwikkeling van het certificaat toetste Part-Ner de methode diverse keren in de praktijk. Ook bij De Vries zelf, die met haar man eigenaar is van 14 hectare natuurgrasland. Ze deed een officiële aanvraag bij het CUC en doorliep een audit. "Dat was heel spannend", blikt ze terug. "Maar het werkt. Het grasland had zich al een eind ontwikkeld, maar we moesten nog een slag maken in het beheer om de gewenste kwaliteit te bereiken. De nulmeting geeft je op deze manier veel inzicht en houvast."

*Tineke de Vries:
"Wij gaan echt het veld in. Een deelnemer krijgt van ons advies op maat." Foto: Grietje van der Reijnt-Brak*

Certificeringsmodel SNL van Part-Ner veel toegepast

Eigenaren en beheerders van natuur kunnen voor de SNL-subsidie van de provincie al sinds 2012 gebruikmaken van het certificeringsmodel voor natuurbeheer van Part-Ner. Inmiddels hanteren zo'n 800 eigenaren en beheerders dit certificeringsmodel, voor oppervlakten natuur variërend van een halve hectare tot enkele duizenden hectares.

Het certificeringsmodel van Part-Ner is eerst ontwikkeld in Brabant. Een van de initiatiefnemers was het toenmalige Brabants Particulier Grondbezit, dat nu BPG Vereniging landelijk Brabant heet. De FPG heeft het model landelijk uitgewerkt. Inmiddels is er geen link meer tussen de FPG en Part-Ner. Jan Hak, oud-voorzitter van BPG Vereniging landelijk Brabant, is nog wel voorzitter van de Stichting Part-Ner.

Voor advies waarbij
de familie voorop staat.

stomphorst
FISCAAL RAADGEVERS

ADRES
Stationsstraat 2a
6741 DH LUNTEREN

TELEFOON
+31 (0)318-230009

EMAIL | WEBSITE
info@fiscaalraadgevers.nl
www.fiscaalraadgevers.nl

DOCK35
MEDIA

ADVERTEREN
IN DIT MAGAZINE?

Neem contact op met:
Marcel Koot
T+31 (0)314 - 355 852
E marcel.koot@dock35media.nl
I www.dock35media.nl

Ontvang
60% subsidie
op het onderhoud aan uw monument

Als erfgoedadviseur
help ik u graag

Giel Leunissen

Ga naar klement2.com/sim om vast te stellen
of u in aanmerking komt voor subsidie.

Onderhoud aan een rijksmonument is kostbaar. Gaat u de komende jaren onderhoud aan uw gebouw, tuin of park uitvoeren? Er kan 60% subsidie aangevraagd worden voor de komende zes jaar.

Het aanvragen is secuur werk, want een aanvraag moet in één keer goed zijn. Hoe mooi is het als onze erfgoedadviseurs u deze zorg uit handen nemen en de complete aanvraag indienen? We kennen de regels erg goed en halen het maximale bedrag aan subsidie voor u op.

Ga naar klement2.com/sim en stel vast
of u voor subsidie in aanmerking komt of scan de QR code.

Klement
RENTMEESTERS

- Al meer dan 250 monument-eigenaren gingen u voor
- > 10 jaar ervaring met aanvragen onderhoudssubsidies
- Gemiddeld € 30.000 subsidie per aanvraag toegekend

97,5%
in 2021 succesvol

Brabant en landgoederen helpen elkaar

Nieuwe natuur op Landgoed Zwijnsbergen. Foto: Jan van Lanschot

De provincie Noord-Brabant streeft naar afronding van 21.000 hectare nieuwe natuur in 2027. Particulieren en veelal agrarische ondernemers vormen bij Groen Ontwikkelfonds Brabant de grootste groep subsidieaanvragers. Hun belangenorganisaties BPG Vereniging landelijk Brabant en ZLTO 'gaan er alles aan doen' om ook de restopgave van 4000 hectare onder particulier eigendom en beheer te brengen.

Drs. Hans Kamerbeek, gastonderzoeker landgoederen Wageningen UR, auteur van *Waardevol Groen*, van *Ondernemen met Natuur* en van een versie op www.grondbezit.nl.

Tientallen landgoederen hebben inmiddels voor geld en advies de weg gevonden naar Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), een bv met de provincie als enig aandeelhouder. Daarmee leveren particuliere grondeigenaren een groot aandeel in de nieuwe natuur, meldt René de Bont, regiocoördinator van BPG Vereniging landelijk Brabant. Ook het ondernemen met natuur slaat aan. GOB heeft dus kennelijk een methode ontwikkeld die particulieren over de streep trekt. Daarmee is Brabant een voorbeeld voor andere provincies. GOB-directeur Mary Fiers over obstakels: "Hoofdprobleem is dat ondernemers die graag met natuur willen ondernemen niet altijd grond bezitten, zoals de voedselbosbeweging. De agrarische ondernemers mét grond liggen vaak buiten het Natuurnetwerk Brabant en kunnen dus niet meeliften op onze regeling. Dat is op te lossen met ruilprocessen, maar dat vraagt wel tijd." Welke verdienmodellen mogen niet? Fiers: "Bij voorbaat is niets uitgesloten.

De subsidieregeling heeft als minimale vereisten: geen kunstmest, drijfmest en bestrijdingsmiddelen toepassen en de hydrologie dulden."

Natuur ontwikkelen

Vier landgoederen hebben onlangs, met hulp van GOB, natuur ontwikkeld op landbouwgrond. Zoals Pieter Dirven, op 28 hectare van in totaal 63 hectare van Landgoed Luchtenburg in Ulvenhout. Via zijn bedrijf De Smaakspecialist prikkelt Dirven consumenten om anders te eten. Dirven: "Bij alles wat we doen, gaan we uit van duurzaam voedsel. Zelfs op bruiloften. Geen cola, niet roken en uitsluitend biologisch eten. Wil je dat niet? Prima, maar dan kun je jouw bruiloft niet hier organiseren." Eigenaren Marc en Pipie Smits van Oyen van Landgoed De Koekoek in Drimmelen zoeken steeds naar combinaties van landbouw en natuur. De gronden rond het woonhuis maken al deel uit van natuurgebied De Worp. De familie kreeg in 2018 toestemming om de 145 hectare uit te breiden met 20 hectare. Op dat deel start de familie met agroforestry. Pipie: "We planten hier notenbomen, waarvan we de opbrengst verkopen. Maar er komen ook eikenbomen voor onze varkens en wilgen waar onze koeien van eten."

Ondernemers Wilma en Willem van der Kooi bouwen op hun landgoed Gienderwijte te Nispen een strak, half ondergronds huis waarmee ze vooroplopen in de energietransitie. Ook een tijdelijke zonneweide met 7000 zonnepanelen in de vorm van modules draagt bij aan de financiering van hun hoofddoel, namelijk op 15 hectare landbouwgrond zoveel mogelijk natuur ontwikkelen.

Succes met terugkoop

Jan van Lanschot, mede-eigenaar van Landgoed Zwijnsbergen te Helvoirt, wekte veel enthousiasme tijdens het BPG-lustrum 'Eenheid in verscheidenheid' op 9 oktober jl. in de Bossche Brabanthallen, vertelt René de Bont. Van Lanschots succesverhaal betreft de terugkoop van drie percelen die vroeger bij Zwijnsbergen hoorden. De percelen waren van Brabants Landschap, waterschap en provincie. Op het laatste perceel bevond zich een afvalhoop, maar nu ligt er een grote waterpoel. Over de advisering door de Werkeenheden van GOB is Jan van Lanschot lovend. "Zeer behulpzaam", oordeelt hij.

Meer informatie

Opvolging familielandgoed is niet van later, maar speelt **continu**

De FPG is eind oktober gestart met de Leergang Opvolging om de volgende generatie stevig voor te bereiden op een opvolging als landgoedeigenaar. In dit artikel delen Jeroen van Wassenaer van landgoed Nederhemert en Julius Heyning hun ervaringen en visie over de kwestie opvolging bij een familielandgoed.

Maarten van Voorst
Vader, stafmedewerker
FPG

Advocaat Jeroen van Wassenaer is ondernemingsrecht advocaat, mediator en vergadervoorzitter bij Loyal Lawyers in Amsterdam. Hij is specialist in het adviseren bij

vastgelopen besluitvorming in familiebedrijven, landgoederen, stichtingen en verenigingen. Naast de ervaring met het eigen Landgoed Nederhemert, heeft Van Wassenaer veel vrienden en kennissen met dezelfde ervaring.

Julius Heyning woont in Hilversum. In het dagelijks leven is hij Growth & Strategy Director bij Gekko, een startup in administratie software voor zzp'ers. Van kinds af aan bracht hij vaak zomers door op Landgoed Ullerberg in Leuvenum dat door zijn over-overgrootvader meer dan 100 jaar geleden werd aangekocht voor zijn vrouw vanwege de goede, droge lucht in het gebied.

Heyning is ook al jaren actief bij Jong Particulier Grondbezit (JPG) en is nu voorzitter. Het JPG heeft als doel het verbinden van jongeren en het overdragen van kennis. "Tijdens activiteiten komen wij op vele bijzondere plekken waar met passie de landgoederen in stand worden gehouden. Maar ook zie ik de lasten. Voor die tomeloze inzet heb ik heel veel respect."

Is opvolging een belangrijk thema bij familielandgoederen?

Van Wassenaer: "Absoluut! Omdat dynastieke belangen met individuele belangen samenkomen. De continuïteit komt op de agenda binnen families en de toekomst van het landgoed leidt tot herreflectie van de tot dan toe gevoerde lijn."

Heyning: "Een landgoed is niet alleen een lust, maar ook zeker soms een last. Veel jongeren gaan eerst studeren, een gezin stichten en carrière maken. Dat is voor veel generatiegenoten niet het moment om met een landgoed bezig te zijn. Daarnaast hebben sommige oudere generaties het idee dat de jongeren het niet interessant vinden of de opvolging niet aankunnen. Ik heb letterlijk gehoord dat 'die snotneus zich er niet mee moet bemoeien'. Maar die 'snotneus' zal het toch een keer moeten gaan overnemen."

Jeroen van Wassenaer: "Het échte gesprek tussen overdrager en opvolger mist vaak." Foto: Loyal

Op tijd in gesprek gaan

Wordt er voldoende aandacht besteed aan het onderwerp bij families?

Van Wassemaer vindt van wel, maar niet altijd tijdig: "Het échte gesprek tussen overdrager en opvolger mist vaak." De wensen, toekomstvisies en scenario's van de huidige generatie worden soms niet vroeg genoeg gedeeld met de volgende. Het thema opvolging is soms ook meer gedreven vanuit de druk van de volgende generatie, ouderdom of fiscaliteit, dan vanuit een intrinsieke motivatie. Heyning: "Daarom is het belangrijk dat de generaties op tijd het gesprek met elkaar aangaan. Daar horen wij vanuit de JPG grote verschillen over. Sommige families hebben interne leergangen, nodigen jongeren uit om aan te schuiven. Op andere plekken voeren 'de grijze haren' het beleid, zonder de jongeren erbij te betrekken. Dat is een gemiste kans."

Emotie en oud zeer

Kan je de familiedynamiek bij een opvolging beschrijven?

Het ligt in elke familie anders, antwoordt Van Wassemaer. De ene wil dat de 'Benjamin' ook een kans moet krijgen, bij de andere familie is de schoonzoon ook heel capabel. "Mijn ervaring is vaak dat omdat het ene familielid vóór, de ander juist tégen is. Dat frustrert besluitvorming." Heyning legt uit dat bij families veel emotie zit. Misschien zit er oud zeer of zijn er frustraties die aan de volgende generatie worden meegegeven. Dat maakt het extra lastig. Bij een beursgenoteerd bedrijf kan je een bestuurder ontslaan, bij familie niet."

Hoe kun je hiermee omgaan?

Van Wassemaer geeft aan om vooral te communiceren en anders eigendom en zeggenschap te scheiden. Elkaar durven en mogen bevragen, luisteren en doorvragen, en vooral rekening houden met ieders emotie. Eventueel tijdig een derde partij erbij betrekken.

"Bij een beursgenoteerd bedrijf kun je een bestuurder ontslaan, bij familie niet"

Julius Heyning: "Ik heb letterlijk gehoord dat 'die snotneus zich er niet mee moet bemoeien.'" Eigen foto

Heyning beaamt dat: "Je zal open met elkaar moeten zijn en er ook niet voor schromen om externe hulp in te roepen indien dat nodig is." Kortom, begin het gesprek op tijd, wacht er niet mee, luidt de eenduidige conclusie van beiden. Ook wanneer opvolging nog niet op korte termijn aan de orde is.

Hulp bij opvolging

Hoe kunnen jullie helpen met het opvolgingsvraagstuk?

Van Wassemaer geeft aan dat hij die derde vertrouwenspersoon kan zijn waar een conflict sluimert en potentieel in de weg staat voor een goede toekomst van een landgoed. "Mijn norm van handelen daarbij is altijd het belang van het landgoed en het bijeen blijven van de familie te dienen." Heyning wil met JPG laten zien hoe het er op andere landgoederen aan toe gaat om daar van te leren. "Daarnaast raadplegen wij ook altijd een expert over bepaald onderwerpen, bijvoorbeeld fiscaliteit, notariële overdracht, bosbeheer of een architect voor het ontwerp van een nieuw landgoed. Wij zien hele enthousiaste specialisten die graag hun verhaal en ervaringen delen. Om daarna de dag af te sluiten met een gezamenlijke borrel."

ggers / Food en Agri

Runt u een bedrijf in de food- en agrisector? Dan bevindt u zich in een heel dynamisch krachtenveld. Aan de ene kant lonken innovaties en kansen; aan de andere kant wordt u geconfronteerd met complexe regelgeving en soms verre gaande bemoeienis van politiek en instanties. Denk aan de strenge eisen en controles in de foodsector. Of de vaak tegengestelde belangen in de agrisector (natuurbeheer, recreatie, bebouwing, waterbeheer, et cetera). Hoe complex of ingrijpend ook, onze advocaten hebben er ervaring mee. Zij zijn betrokken bij u en uw sector, kennen de hoofdpijndossiers en helpen u om weloverwogen de juiste keuzes te maken.

Bosselaar / Strengers /
legal partners

Euclideslaan 111 / 3584 BR Utrecht / T 030 234 72 97 / www.bosselaar.nl

Van Eysinga & Oostra c.s.

rentmeesters en juristen

Specialisten in:

- Beheer van onroerende goederen
- Aan- en verkopen
- Bestuursrechtelijke procedures
- (Erf)pachtzaken
- Ruilverkavelingszaken
- Taxaties
- Beleggingen
- WOZ-procedures

www.vaneysinga-oostra.nl

Postadres:

Postbus 254 • 8600 AG Sneek

Bezoekadres:

Epemawei 8 • 8633 KS Ysbrechtum

Tel. 0515-238700 • Fax 0515-238701

E-mail: info@vaneysinga-oostra.nl

Rentmeester **R**®NVR

MEESTERS in landelijk ONROEREND GOED

De Gaarde

RENTMEESTERIJ & ADVIES

BEHEER LANDGOEDEREN EN LANDELIJK GEBIED

NATUUR- EN INRICHTINGSPLANNEN

TAXATIES EN SCHADELOOSSTELLINGEN

FUNCTIEWIJZIGING / "ROOD VOOR ROOD"

WET- EN REGELGEVING

M.L.W. van Bebber

📍 Beatrixlaan 2A, 6999 BB Hummelo

☎ 06 - 17 12 47 11

✉ contact@degaarde.nl

degaarde.nl

BELEGGINGSMACHTSCHAAPPIJ "RHOON, PENDRECHT EN CORTGENE" BV

Wij zijn een moderne beleggingsmaatschappij in agrarische onroerende zaken en bieden pacht en erfpacht aan als interessante financieringsvormen bij:

- aankoop van agrarische cultuurgronden;
- herfinanciering;
- bedrijfsoverdracht;
- bedrijfsuitbreiding.

Vanwege uitbreiding zijn wij op zoek naar gronden met een agrarische bestemming voor uitgifte in pacht of erfpacht.

Wij wensen u fijne feestdagen en een gezond 2022!

Voor informatie kunt u contact opnemen met:
de heer mr. H.A. van Beuningen

Postbus 193

3950 AD MAARN

telefoon : 0343 43 03 03

e-mail : rpc@teslincs.nl

website : www.beleggingsmaatschappijrpc.nl

Meer mogelijk in wolvenbeheer

EU-landen hebben veel vrijheid in de interpretatie en uitvoering van het Europese kader voor wolvenbeleid.

Foto: iStock

Twee recente wolvenstudies, op verzoek van het Interprovinciaal Overleg (IPO), laten onder andere zien dat er ruimte is voor striktere invulling van het wolvenbeleid.

Het Interprovinciaal Overleg heeft de twee nieuwe studies laten uitvoeren om nieuw wolvenbeleid op te kunnen baseren. Het gaat om: De wolf terug in Nederland (juli 2021) en Juridische analyse: De juridische bescherming van de wolf in Nederland en in een aantal Europese landen (september 2021).

Verschil per lidstaat

Volgens de juridische analyse wordt de Europese Habitatrictlijn (HrI) in Nederland zo uitgelegd dat de wolf op geen enkele manier gehinderd mag worden in zijn gedrag. De wolf heeft in feite vrije keus om te gaan en staan waar hij of zij wil. Als de wolf dus een bepaald gebied kiest als woonplaats moet de mens in en om dat gebied zich aanpassen. In het tweede deel van de analyse wordt de invulling van Europese landen vergeleken. Hieruit blijkt dat er veel vrijheid bestaat in de interpretatie en uitvoering van het Europese kader. Frankrijk faciliteert de wolf bijvoorbeeld veel minder dan Duitsland en heeft een veel minder grote groei van het aantal wolven. Dit geeft, wat betreft FPG, aan dat de Nederlandse beleidsmakers zich dus niet kunnen verschuilen achter de Europese richtlijn. Inperking van de bewegingsruimte van de wolf is mogelijk binnen bestaande kaders.

Ecologie versus maatschappij

De tweede studie geeft de feitelijke toestand weer van de wolven die al in Nederland zijn en informatie over het natuurlijke gedrag van wolven en de populatiedynamiek. Daarnaast wordt een schatting gemaakt van het aantal wolven dat in Nederland kan leven, gebaseerd op uitsluitend de ecologische draagkracht. Uitgaande van de huidige situatie is er in Nederland ruimte voor zo'n tachtig wolven.

Er wordt ook gemeld dat er rond de vierhonderd wolven in Nederland zouden kunnen leven. Maar dan moeten we wel de inrichting van het land aanpassen aan de wolf. De persoonlijke visie en voorkeur van de auteurs klinkt daarbij sterk door in de studie. De belangen van de wolf staan voorop en afweging van andere belangen in het buitengebied, zoals veiligheid, recreatie en economie lijken secundair. Het is vreemd dat hier zo weinig aandacht aan wordt besteed, aangezien de auteurs zelf stellen dat het maatschappelijk draagvlak in Nederland belangrijker is dan het ecologische draagvlak. Een bredere afweging van maatschappelijke belangen en voldoende beheermogelijkheden zijn volgens FPG cruciaal bij nieuw wolvenbeleid.

Dr. Nils Zuiderveen Borgesius, beleidsmedewerker FPG

Inperking van de bewegingsruimte van de wolf is mogelijk binnen bestaande kaders

Meer informatie:

Rijk strooisel tegen verzuring van de bodem

Uit recent onderzoek blijkt dat het strooisel van bepaalde boomsoorten zorgt voor een hogere basenverzadiging en pH in de bodem. Het aanplanten van deze zogenaamde ‘rijkstrooiselsoorten’ kan verzuring van zandgronden tegengaan.

Sofia Opfer MSc,
Vereniging van bos- en natuurterreineigenaren (VBNE)

Onderzoekers van Bosgroep Zuid-Nederland, de KU Leuven, de WUR en onderzoekscen- trum B-WARE analyseerden de bodem van bosvakken met verschillende bomen in het Bomen- park in Heesch. Daarvan staan vooral linde en vogelkers bekend als rijkstrooiselsoorten, maar ook douglas geeft rijker strooisel dan de gemiddelde naaldboomsoort.

De route naar herstel is er een van lange adem

Lekker strooisel

Het eerste wat de onderzoekers opviel, was de dik- te van de strooisellaag. Onder de linde en vogelkers lag bijna niets, terwijl de bodem onder de beuken en lariksen met een dikke laag strooisel bedekt was. Dit laat zien dat het strooisel van de rijkstrooi- selsoorten makkelijker en sneller wordt afgebroken. Bodemdier- tjes lusten het rijkstrooisel graag, omdat het blad veel stikstof en andere voedingsstoffen als calcium, magnesium en kalium bevat.

De onderzoekers maten ook de pH van de bodem in de verschillende bosvakken. Die varieerde van 3,5 onder de beuken (zuur), tot 4,5 onder de vo- gelkers en de douglas (minder zuur).

Armste zandgronden

In de bodem van het Bomenpark zit een beetje leem. Dat blijkt een belangrijke voorwaarde te zijn voor het positieve effect van de rijkstrooiselsoor- ten. De onderzoekers zagen namelijk dat de in- vloed van rijkstrooisel op de armste zandgronden bijna nihil is.

Dat komt vooral door het gebrek aan basische kationen, zoals calcium, magnesium en kalium. Daardoor is de bodem niet meer geschikt voor regenwormen en ander bodemleven, zoals schim- mels, bacteriën, meso- en macrofauna, die nodig zijn voor de afbraak van het blad.

Meer voordelen

De route naar herstel is er een van lange adem. Na dertig tot veertig jaar is een positief effect op de basische kationen en het bodemleven te zien. Dat is geen reden om nu geen rijkstrooiselsoorten aan te planten, want ze hebben nog meer voor- delen. Ze bevorderen ook de biodiversiteit, omdat het waardevolle waard- en nectarplanten zijn. Daarnaast zorgt het rijkstrooisel ervoor dat kool- stof duurzamer in de bodem wordt opgeslagen en verbetert het de beluchting en vocht- houding van de bodem.

Tips voor het beheer

Koester de rijkstrooiselsoorten die nu al in het bos aanwezig zijn. Dat geldt zelfs voor de Amerikaanse vogelkers. Ook die heeft een positief effect op de bodem. Vorm de opslag daarom langzaam om tot inheemse rijkstrooiselsoorten.

Bij de aanplant van nieuwe rijkstrooiselsoorten is het van belang om te kijken of er leem of organi- sche stof in de bodem aanwezig is. Bovenop een voormalige stuifduin hebben de soorten weinig effect. Kies een soortenpallet dat aansluit op de lokale natuurlijke vegetatie.

Rijkstrooiselsoorten zijn ook zeer geschikt voor productiebossen en voor- malige landbouwgrond.

Rijkstrooiselsoorten			
Bomen	Berk	Struiken	Eenstijlige meidoorn
	Boswilg		Europese vogelkers
	Fladderiep		Gewone vlier
	Gewone Esdoorn		Hazelaar
	Gladde Iep		Lijsterbes
	Grauwe els		Trosvlier
	Grauwe wilg		Vuilboom
	Haagbeuk		
	Noorse Esdoorn		
	Ratelpopulier		
	Veldesdoorn		
	Winterlinde		
	Zoete kers		
	Zomerlinde		

Jonge aanplant van rijkstrooiselsoorten Foto: Pascal Sauren

Meer informatie

Nieuwe EU-bossenstrategie onevenwichtig en niet haalbaar

De European Landowners' Organization (ELO) en andere Europese organisaties die boseigenaren vertegenwoordigen, zijn bezorgd over de bossenstrategie die de EU ontwikkelt. In oktober presenteerden ze een gezamenlijk standpunt.

Dr. Jurgen Tack,
European Landowners'
Organization (ELO)

De Europese Commissie stelt dat het behoud van de bossen in Europa onder druk staat, onder meer door de opwarming van de aarde. De Commissie heeft daarom een reeks voorstellen klaar om bossen beter te beschermen. Deze voorstellen werden gebundeld in een bossenstrategie die de visie van de Europese Commissie op onze bossen weergeeft en concrete maatregelen opsomt om bossen beter te behouden en te herstellen.

Wanneer het voorstel van de Europese Commissie ook het akkoord krijgt van de Europese Raad en het Europees Parlement, zal aan de regeringen van de lidstaten gevraagd worden om dit concreet uit te werken.

Vele lidstaten hebben intussen al nationale plannen uitgewerkt. Deze zullen eventueel worden aangepast om te beantwoorden aan de doelstellingen die de Europese Commissie naar voren schuift.

Beperking houtgebruik

De Commissie wil evenwel niet alleen de bestaande bossen beter beschermen en diverser maken, maar wil ook het gebruik van hout beperken zodat het beschikbaar blijft voor CO₂-opslag. Hierdoor grijpt de Commissie in op een belangrijke economische sector die voor vele landeigenaren van cruciaal belang is bij het beheer en behoud van hun private domeinen.

Ze gaat ook volledig voorbij aan de wijze waarop hout, ook nadat een boom gekapt werd, een blijvende vorm van koolstofopslag kan zijn, zoals in houtconstructiebouw en meubels.

Bosbouwers zijn (...) zeer bezorgd over de toekomst van de bosbouw

Jurgen Tack tekent namens de ELO een verklaring met de belangrijkste bezwaren van boseigenaren en -beheerders tegen de Europese bossenstrategie. Foto: ELO

Bosbouwers zijn dan ook zeer bezorgd over de toekomst van de bosbouw in de Europese Unie.

Boseigenaren bezorgd

Op 4 oktober 2021 werd in Wenen een conferentie georganiseerd die Europese en nationale organisaties van boseigenaren, staatsbosbouworganisaties en leden van het Europees Parlement samenbracht om te discussiëren over de nieuwe EU-bosbouwstrategie. Tijdens de conferentie hebben de ELO en andere Europese organisaties die boseigenaren vertegenwoordigen, een gezamenlijk standpunt over de nieuwe strategie gepresenteerd.

De deelnemers aan de conferentie hebben hun grote bezorgdheid geuit over het feit dat de nieuwe strategie het huidige evenwicht tussen de sociale, ecologische en economische pijlers van duurzame en multifunctionele bosbouw ondermijnt.

De Europese boseigenaren en -beheerders erkennen het belang van het bereiken van de EU-doelstellingen en zijn vastbesloten hun steentje bij te dragen. Maar het gevaar is groot dat de uitvoering van de bossenstrategie in de praktijk niet haalbaar is, als het EU-beleid onveranderd blijft en als dat beleid geen rekening houdt met de inbreng en de bezorgdheid van degenen die de bossen beheren en de eindverantwoordelijkheid zullen krijgen voor de uitvoering van dit beleid.

De keuze tussen de **BOR** en de **NSW**

Zowel de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) voor familiebedrijven als de Natuurschoonwet 1928 (NSW) voorzien in vrijstellingen van schenk- en erfbelasting. Hoe verhouden deze wetten zich tot elkaar? En in welke situaties is het verstandig te kiezen voor de NSW-faciliteit of voor de BOR?

Mr. Jeroen van Wassenaer, redacteur
De Landeigenaar

De BOR voorziet in 100 procent vrijstelling van schenk- en erfbelasting van ondernemingsvermogen tot 1,1 miljoen euro. Boven dit bedrag is 83 procent van het vermogen vrijgesteld.

Bovendien kan voor de verschuldigde belasting over het, na toepassing van deze percentages, resterende belaste deel van de verkrijging, gedurende tien jaren rentedragend uitstel van betaling worden gekregen. De onderneming moet, om hiervoor in aanmerking te komen, minimaal een jaar bij de erfflater of vijf jaar bij de schenker in bezit zijn geweest, én de erfgenaam of verkrijger moet de onderneming in ieder geval nog vijf jaar voortzetten. Onder voorwaarden kan ook een landgoed tot het ondernemingsvermogen gerekend worden en dan voor de BOR kwalificeren.

Vrijstelling bij de NSW

De NSW-faciliteit maakt een onderscheid tussen eigenaren van publiek opengestelde landgoederen en van landgoederen die niet opengesteld zijn. De eersten hebben recht op gehele vrijstelling van schenk- en erfbelasting. De laatsten hebben recht op 50 procent vrijstelling.

Aan de NSW-faciliteit is de voorwaarde verbonden dat de opvolgend eigenaar het landgoed gedurende 25 jaar in stand houdt en het rangschikingsbesluit in acht neemt.

Onder strenge voorwaarden kan ook een onderneming, als deel van het landgoed, voor de NSW-regeling kwalificeren. Denk bijvoorbeeld aan een camping, golfbaan of speeltuin. Een bijkomend

Een landgoed kan tot het ondernemingsvermogen gerekend worden en dan voor de BOR kwalificeren

voordeel daarvan is, dat er dan ook aanspraak kan worden gemaakt op een volledige vrijstelling voor de inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting. De keuze voor de NSW of BOR-faciliteit is afhankelijk van omstandigheden die geïllustreerd worden in de volgende vier situaties, gebaseerd op de gegevens in het kader.

Niet open, wel onderneming

Situatie 1: Het landgoed is niet opengesteld en kan wel tot het ondernemingsvermogen van de camping behoren.

Indien het landgoed niet is opengesteld, kan onder de NSW een 50%-vrijstelling worden verkregen voor de schenk- of erfbelasting over het bedrag van 2 miljoen euro. Over een bedrag van 1 miljoen is wel schenk- of erfbelasting verschuldigd. Eigenaar A kan dan op de camping van 1 miljoen euro de BOR-faciliteit toepassen en is voor dat bedrag vrijgesteld van belasting.

Indien het landgoed behoort tot het ondernemingsvermogen van de camping en A de camping exploiteert, kan A er ook voor kiezen om de BOR op het geheel van toepassing te laten zijn, dus op een bedrag van 3 miljoen euro. Er dient dan schenk- of erfbelasting te worden betaald over een bedrag van 323.000 euro. Een keuze voor de BOR voor het hele landgoed is in deze situatie voor de hand liggend. Dan behoeft immers de belasting over 1 miljoen euro krachtens de NSW niet voldaan te worden. Indien A besluit om zijn camping uit te breiden is dit ook de meest praktische optie aangezien A dan geen rekening hoeft te houden met de NSW-voorschriften omtrent rangschikking.

De NSW en de BOR zijn complexe regelingen, die aanzienlijk voordeel kunnen opleveren als de mogelijkheden worden benut, bijvoorbeeld bij een combinatie van een landgoed en een camping.
Foto: iStock

Niet open, geen onderneming

Situatie 2: Het landgoed is niet opengesteld en kan niet tot het ondernemingsvermogen van de camping behoren.

Via de NSW is dan over 1 miljoen euro schenk- of erfbelasting verschuldigd. Door de volledige vrijstelling van de BOR tot 1,1 miljoen euro, is er geen schenk- of erfbelasting verschuldigd over de camping. De keuze om de camping niet onder de NSW te voegen, maar onder de BOR te laten vallen, ligt dan voor de hand. Dat bespaart belasting over 0,5 miljoen euro die onder de NSW verschuldigd zou blijven.

A dient hier wel te voldoen aan het NSW-rangschikkingsbesluit om aanspraak te kunnen blijven maken op de 50%-vrijstelling. Een uitbreiding van de camping kan tot gevolg hebben dat deze vrijstelling vervalt, omdat niet langer aan de strenge eisen wordt voldaan. Op 25 hectare mag bijvoorbeeld maar 1 hectare camping staan.

Wel open, wel onderneming

Situatie 3: Het landgoed is wel opengesteld en kan wel tot het ondernemingsvermogen van de camping behoren.

Indien het landgoed is opengesteld kan er een volledige vrijstelling worden verkregen voor 2 miljoen euro. Als de camping ook onder deze regeling kan kwalificeren, valt ook die waarde (1 miljoen euro) daaronder. Bij mogelijke uitbreiding van de camping wordt dat interessant, dan immers geldt de vrijstelling ook voor die meerwaarde (anders dan bij de BOR). Het landgoed dient dan wel te blijven voldoen aan de hiervoor besproken voorwaarden.

Voorbeeld: landgoed met camping

Stel: Eigenaar A exploiteert een camping als eenmansondernemer op zijn eigen NSW-landgoed. De waarde van het landgoed en de camping gezamenlijk bedraagt 3 miljoen euro. Hiervan is 2 miljoen toe te rekenen aan het landgoed, de overige 1 miljoen aan de camping. A overweegt uitbreiding van de camping. A is daarnaast voornemens om het landgoed en de camping over enkele jaren te schenken aan zijn zoon.

Als het landgoed, door uitbreiding van de camping, niet meer voldoet aan de gestelde NSW-voorwaarden, maar wel als ondernemingsvermogen kan gelden, speelt hetzelfde als in situatie 1. Er is dan slechts 323.000 euro erf- en schenkbelasting verschuldigd.

Wel open, geen onderneming

Situatie 4: Het landgoed is wel opengesteld en kan niet tot het ondernemingsvermogen van de camping behoren.

Doordat het landgoed is opengesteld is er sprake van een 100 procent vrijstelling (2 miljoen euro). De BOR geldt voor het ondernemingsgedeelte van 1 miljoen. Er is in totaal dan sprake van een 100 procent vrijstelling. Is de waarde van de camping hoger dan de BOR-limiet van 1,1 miljoen euro, dan is rangschikken van ook de camping onder de NSW dus voordeliger.

Let wel op: bij uitbreiding van de camping in strijd met het rangschikkingsbesluit kan de vrijstelling onder de NSW vervallen en in deze situatie kan het landgoed ook niet onder de BOR vallen.

Al met al blijven zowel de NSW als de BOR complexe regelingen, die aanzienlijk voordeel kunnen opleveren indien de mogelijkheden worden geoptimaliseerd.

Geen verplichting tot voortzetting bij redelijke bezwaren

Pachter overlijdt, wie zet de pachtovereenkomst voort?

In de wet is bepaald dat met het overlijden van de pachter de reguliere pachtovereenkomst niet eindigt. De pachtovereenkomst wordt in beginsel voortgezet door de erfgenamen van de pachter. De verplichting tot voortzetting is er niet als de verpachter tegen een of meer van de erfgenamen redelijke bezwaren heeft.

In een recente uitspraak van de pachtkamer van het Hof Arnhem-Leeuwarden is ingegaan op de vraag wat in zo'n situatie redelijke bezwaren zijn.¹ Wat speelde er in die zaak? De pachter pachtte ruim 16 hectare grond. Hij is in maart 2019 overleden.

De erfgenamen hebben aan de verpachter medegedeeld dat de zus van de pachter als opvolger is aangewezen. Zij hebben de verpachter gevraagd om eraan mee te werken dat de rechten uit de pachtovereenkomst aan haar worden toegedeeld. De verpachter is het hier niet mee eens en heeft laten weten niet te willen meewerken. Deze zus is 68 jaar oud en heeft voorheen met haar man een landbouwbedrijf geëxploiteerd dat in 2015 aan de dochter is overgedragen.

De verpachter heeft zich onder meer op het standpunt gesteld dat er geen sprake is van bedrijfsmatige exploitatie en dat de voorgestelde pachter niet kwalificeert, nu zij geen landbouwkundige opleiding heeft genoten.

Geen opleiding of ervaring

Uit de uitspraak volgt allereerst dat voor de vraag of de bezwaren redelijk zijn, de criteria voor indeplaatsstelling en medepacht van belang zijn in combinatie met andere omstandigheden van de casus, waaronder de bedrijfsmatigheid van de onderneming.

Mr. Els Harbers,
advocaat bij Vangoud
Advocaten in Arnhem

Het gegeven dat de voorgestelde pachter geen landbouwkundige opleiding heeft, weegt zwaar. Dit gebrek aan opleiding wordt in dit geval niet gecompenseerd door ruime ervaring in een vergelijkbaar bedrijf. Het bedrijf dat voorheen met haar echtgenoot werd uitgevoerd, was een melkveebedrijf. De zus wil nu een akkerbouwbedrijf exploiteren.

Verder benoemt het Hof bij de redelijke bezwaren: de kleinschaligheid van het bedrijf, de leeftijd van de zus (68) en het ontbreken van bedrijfsgebouwen. Tot slot hecht het Hof waarde aan het feit dat de voorgestelde pachter niet een eerstelijns gezinslid is dat van het inkomen uit dit bedrijf afhankelijk is.

De conclusie is dat er sprake is van redelijke bezwaren. De verpachter hoeft dus niet mee te werken aan toedeling van de pachtrechten aan de zus van de overleden pachter.

Onvoorziene omstandigheid

In de pachtregelgeving is geen regeling opgenomen over een tussentijdse ontbindingsmogelijkheid in dergelijke gevallen. Daarom heeft de verpachter een beroep moeten doen op een algemene ontbindingsmogelijkheid in het Burgerlijk Wetboek. Dat betreft de regeling van ontbinding op grond van onvoorziene omstandigheden.² Nu zou men kunnen zeggen dat er één ding in het leven niet onvoorzien is, en dat is de dood. Juristen slagen er in om van een overlijden wel een onvoorziene omstandigheid te maken. Het betreft dan een omstandigheid waarin de wet of overeenkomst niet voorziet.

Het beroep op onvoorziene omstandigheden leidt tot ontbinding van de pachtovereenkomst met alle erfgenamen.

Voetnoten:

1. Pachtkamer Hof Arnhem-Leeuwarden 5 oktober 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:9317
2. artikel 6:258 Burgerlijk Wetboek

“FPG is dé organisatie die strijdt voor zelfrealisatie”

Neeltje Hermus MSc, stafmedewerker
BPG Vereniging landelijk Brabant

Zoeken naar perspectief

Namen: Niels Mureau en Sandra Janssen

Eigenaren van: Hoeve 't Boschend in Wagenberg (NB.). De familie boert al vijf generaties op de boerderij, waar circa 60 zoogkoeien worden gehouden op een manier die zo dicht mogelijk bij de natuur staat. In natte natuurparel De Binnenpolder van Terheijden is de afgelopen jaren stapsgewijs ongeveer 20 hectare landbouwgrond omgezet in natuur. De ambitie is dit uit te bouwen naar 50 hectare natuur.

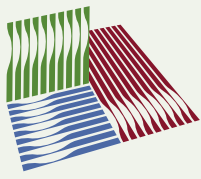
FPG-lid sinds: 2016

Onze grootste passie: “Het vinden van een manier van landbouw die de boerderij toekomstperspectief biedt en dicht bij de wensen van de maatschappij staat. We hebben gekozen voor kleinschalige landbouw, met korte ketens en aandacht voor de natuur.”

Onze grootste zorg: “Het beleid loopt achter op de ontwikkelingen die in het buitengebied spelen. We zien een beleid van gisteren, niet van morgen. Ook is het een uitdaging om de burger, en niet de consument, in de boerderijwinkel terug te zien. De burger hecht veel waarde aan zaken als dierenwelzijn en natuurinclusief boeren, maar in de consument zien we dat helaas niet altijd terug.”

FPG is voor ons: “Dé organisatie die strijdt voor zelfrealisatie. Tevens is de vereniging sparringpartner.”

Foto: Willem Paterik

Goed rentmeesterschap

Het Kabinet presenteerde afgelopen **Prinsjesdag** een **beleidsarme begroting** aan de Tweede Kamer. Dit is een logisch gevolg van de demissionaire staat van dit Kabinet en de stroef lopende formatie. Nederland loopt hiermee **achter de feiten** aan in deze roerige tijd. FPG heeft haar speerpunten onder de aandacht gebracht bij de partijen in de Tweede Kamer.

Op 12 november stuurde demissionair minister Schouten een Kamerbrief over de voortgang van de **stikstofaanpak**, vergezeld van een tiental adviezen vanuit onder andere RIVM, PBL en WUR. FPG vraagt om **boeren en grondeigenaren nauwer te betrekken** bij de planvorming, voldoende financiële middelen vrij te maken en om samen oplossingen te bedenken die voor meerdere terreinen winst opleveren: natuur, economie, water, klimaat, bodem en lucht. **Onteigening** en het intrekken van vergunningen horen niet thuis in deze aanpak.

Op 30 september behandelde de vaste Kamercommissie van LNV de nationale invulling van het Europese **Gemeenschappelijk Landbouwbeleid** voor de periode 2023 tot en met 2027. FPG heeft het Rijk gevraagd om **extra cofinancieringsmiddelen** beschikbaar te stellen voor investeringen in verduurzaming van bedrijven en daarmee in verdien capaciteit. Rijk en provincies moeten **waken voor ingewikkelde regelgeving** en versnippering van de uitvoering.

Respect voor eigendom

Staatssecretaris van Economische Zaken Yeşilgöz-Zeegerius heeft het startsein gegeven om een **nationaal waterstofnetwerk** te ontwikkelen: HyWay 27. Uit onderzoek is gebleken dat het technisch mogelijk is om het bestaande aardgasnet, beheerd door Gasunie, hiervoor in te zetten. FPG heeft de staatssecretaris gevraagd om de juridische (grond)rechten en daaraan verbonden consequenties te onderzoeken en om in overleg te treden over een **redelijke retributieregeling**.

FPG pleitte in september voor **gebiedsspecifieke maatregelen en maatwerk** in een reactie op het **7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn**. Op 11 november bleek een Kamermeerderheid een aantal speerpunten van de FPG te hebben overgenomen via ingediende moties.

Fiscaal evenwichtig beleid

Het tijdens Prinsjesdag gepresenteerde **Belastingplan 2022** is vrijwel **ongewijzigd**. Eerder dit jaar werd een onderzoek naar oplossingen voor het forfaitaire heffingssysteem in **box 3** gepresenteerd door staatssecretaris Vijlbrief van Financiën Vijlbrief. Het aanstaande Kabinet moet hier werk van maken. FPG is in gesprek met het ministerie en de fiscaal woordvoerders van de Tweede Kamer.

Faire beloning

Minister Grapperhaus van Justitie & Veiligheid informeerde de Tweede Kamer 13 oktober over een structurele investering van **5,5 miljoen euro per jaar** voor meer **groene boa's**. Deze impuls is een **bemoedigend signaal** gezien de toenemende druk en onveiligheid in het buitengebied. FPG pleitte al jaren voor extra steun.

FPG pleit ervoor om in het natuurbeleid uitdrukkelijk particuliere eigenaren te betrekken bij de invulling van de **grondinstrumentarium**-koffer, vormgeving van de **herstelmaatregelen**, ontwikkeling van alternatieve verdienmodellen en de totstandkoming van de **Bossenstrategie**. Deze boodschap is gedeeld met Tweede Kamerfracties in aanloop naar het algemeen overleg Natuur in oktober, dat overigens is uitgesteld.

Politieke actie is nodig om het Nederlandse monumentaal erfgoed richting de toekomst te beschermen en in stand te houden. Dat blijkt uit de evaluatie van de **Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM)** en de beleidsreactie van de minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. FPG heeft samen met de Federatie van Particuliere Monumenteigenaren (FPM) Kamerleden geïnformeerd over haar kijk op de evaluatie en de verslechterende positie van particuliere eigenaren.

Verenigingszaken

Voor het eerst na alle coronabeperkingen kwamen FPG-leden op 18 september weer fysiek bij elkaar op Landgoed Beekzicht voor de halfjaarlijkse **FPG-Landgoeddag**. Centraal stond het thema 'sociaal ondernemen en de inzet van vrijwilligers'.

In oktober ging de **FPG-Leergang Opvolging** van start. Tijdens deze leergang wordt een groep opvolgers onder professionele begeleiding meegenomen langs alle belangrijke opvolgingsaspecten. Dit leidt tot een eigen toekomstplan met handelingsperspectieven.

De rubriek Actief in de provincie is vernieuwd. Voortaan vertelt een bestuurder van een provinciale afdeling welk item in deze periode veel aandacht vraagt.

Rechtspositie van eigenaren respecteren

Naam: Erwin van den Berg
Functie: voorzitter Hollands Particulier Grondbezit (HPG)
Eigenaar van: Greenfield Development, aftredend bestuurder van Agrarische Stichting Blaricum

Manon van Balen MSc, stafmedewerker HPG

Welk onderwerp vraagt nu uw aandacht en tijd?
“Er staan diverse bestuurlijke als ook inhoudelijke onderwerpen op onze agenda die de aandacht vragen van mij en van mijn collega-bestuurders. Maar als ik er een onderwerp uit moet halen, dan is het de transitie in het landelijk gebied in relatie tot de actieve grondpolitiek die het Rijk voorstaat. Hierin komen dossiers terug als veenweideproblematiek, bodemdaling, verzilting, stikstof, toezicht en handhaving en de realisatie Natuurnetwerk Nederland (NNN) in combinatie met de verduurzaming van de landbouw.”

Waarom is dat belangrijk voor grondeigenaren?
“Willen we als eigenaren en als maatschappij kunnen blijven genieten van particulier bezit in al haar facetten en onze toekomstige generaties geïnteresseerd houden in het beheren van hun bezit, dan is het wel belangrijk dat de rechtspositie van eigenaren-verpachters gerespecteerd blijft worden en een kans blijft krijgen. Grootschalige herinrichting oftewel een ruilverkaveling 2.0 en onteigening ten behoeve van enkele maatschappelijke thema's hoeven voor particuliere eigenaren niet per se altijd verkeerd uit te pakken, maar de vinger aan de pols houden is onmiskenbaar noodzakelijk.”

Wat doet de (provinciale afdeling van de) FPG?
“Zowel bestuurlijk als ambtelijk behartigen wij de belangen van onze leden in deze dossiers. Vanwege de verspreid liggende bezittingen van

onze leden in Noord- en Zuid-Holland en soms in gebieden waar het HPG minder of zelfs geen leden heeft, is het moeilijk om onze positie aan tafel te behouden. In feite begint daar het belang van het particulier bezit al in het gedrang te komen. Leden en geïnteresseerde niet-leden proberen we met themabijeenkomsten en onze nieuwsbrief hierbij te betrekken en te informeren.”

Wat is het doel van het HPG?

“Zorgen dat de belangen van grondeigenaren in onze provincies goed onder de aandacht gebracht blijven worden en zo veel mogelijk in provinciaal beleid verankerd worden. Dit kan niet zonder een sterke FPG en ondersteuning vanuit het landelijk kantoor in Ede.”

Wat gaat de komende maanden gebeuren?

“In 2022 willen wij starten met het HPG project: kwekerijen op landgoederen in Zuid-Holland. Hier wordt op dit moment voorbereidend werk voor gedaan door middel van een grote inventarisatie van historische moestuinen en kwekerijen. Daarnaast zijn wij met de provincie en partners in gesprek over de overgangsgebieden binnen het Programma Natuur. Dit programma zal de komende jaren een belangrijke rol blijven spelen, met vele mogelijkheden voor grondeigenaren. Neem als lid vooral contact met ons op hierover. Daarnaast vragen wij via een positon paper politieke partijen om in hun programma's voor de gemeenteraadsverkiezingen rekening te houden met het particulier bezit en haar eigenaren.”

*Erwin van den Berg.
Foto: Ton Kastermans
Fotografie*

Meer informatie

Herinnering aan **de houtduif**

Herinneringen zijn door de tijd bijgeslepen feiten. Het feilbare geheugen masseert zichzelf. Wat onze ogen ooit zagen en onze oren hoorden, gaat door het filter van wie we nu zijn en wat onze persoonlijke geschiedenis is. We denken dat de werkelijkheid is vastgeklonken in waarheidsgetrouwe beelden van toen. Dat is een illusie. De werkelijkheid leiden we bovendien deels ook af van wat anderen ons vertellen. Wat 'zeker weten' lijkt, is op zijn hoogst subjectieve waarheid. De werkelijkheid is een ongrijpbaar fenomeen. We voelen ons vertrouwd bij wat we voor waar aannemen. We vertalen naar hartenlust wat diep in ons verborgen zit.

Iedereen zal het herkennen: dat geuren en geluiden van toen iets in je losmaken. Onder de oppervlakte van de dagelijkse gang der dingen liggen sluimerende persoonlijke herinneringen. Die kunnen je blij, maar ook verdrietig maken. In het geval van dit stukje over de houtduif voel ik het plezier bij de combinatie tussen het koeren van de duif en de dierbare jaren, die ik ooit met ons ouderlijk gezin mocht doormaken. Of alles werkelijk was wat ik denk dat het was: ik weet het niet, eerlijk gezegd. Het doet er weinig toe. Wat is er leuker dan de gang naar je jonge jaren te maken en vrolijk te worden van wat zich destijds afspeelde? Bovendien vliegt de houtduif nog elke dag mijn leven binnen. Om blij van te worden.

De houtduif boeit mij al mijn leven lang. Wonend op een buitenplaats bij Hattem hoor ik van kindsbeen af het 'roekoeën' van de talrijke duiven in het dennenbos. Altijd hetzelfde ritme, dezelfde klemtoon en toonzetting. Het geluid verbind ik met vertrouwdheid en veiligheid, vanaf dat ik als jong kereltje een eigen slaapkamer heb. De koerende duif is tot ik uit huis vertrek een constante in mijn leven. Een stille volger en medereiziger.

Zijn status neemt toe, wanneer ik op mijn zesde op de zondagsschool het verhaal van de Ark van Noach hoor. Eerst komt de duif nog terug met een olijftakje, maar bij zijn derde vlucht blijft hij weg. Het water is gezakt. De aarde is weer bewoonbaar. De olijftak wordt symbool van vrede, verzoening, hoop. Meer dan de gezellige tortelduif krijgt de houtduif iets heiligs. In veel kerken zie je de duif met takje afgebeeld. Als stimulans om in vrede met elkaar de kostbare aarde te bewonen. Om niet terug te keren naar de zwarte nachten van oorlog, haat, verderf en onverdraagzaamheid. In dat opzicht is de duif een soort 'paradijsvogel'.

Ik ontdek dat de houtduif wijdverspreid is over West-Europa. Ik hoor hem overal waar ik woon of kortelings moet zijn. Hij volgt mijn bestemmingen, wat mijn verblijf daar tot een soort 'thuis' maakt. Hij is in Duitsland bij militaire oefeningen in de jaren zestig; hij gaat mee naar mijn studentenstad; hij woont in de kastanje naast ons huis in Groningen; hij verschijnt ten tonele in het Normandische land waar ik werk als boerenknecht in de schoolvakanties. De duif verbindt me elke keer weer met de buitenplaats, die zo bijzonder is gesitueerd: de Noordelijke Veluwe, die overgaat in de uiterwaarden van de IJssel. De door mijzelf steeds fraaier ingekleurde herinneringen aan de houtduif verbinden me met al het goede van mijn leven toen en nu.

Nu mijn onweerstaanbare 'afwijking'. Blijkbaar onbewust geïnstrueerd vanuit mijn verleden, tel ik tot op vandaag aan toe het aantal malen dat de duif koert. Ik hoor hem het vaakst in de vroege ochtend en 's avonds. Zoals het uitkomt natuurlijk. Ik kom het vaakst tot drie of vier keer. Uitschieters liggen rond de zeven. Ik heb er veel plezier in. Categorie 'klein genoeg'. Van mij hoeven ze niet bejaagd te worden. Ik noteer al jaren de eerste dag dat ik hem na de winter hoor, meestal half februari. De houtduif roept als een Vivaldi de lente uit haar winterslaap. Het voorjaarsfeest staat op de wagen. De winter met zijn eigen verstilde karakter heeft zijn tijd gehad.

Jumelles

PRODUCTEN EN DIENSTEN

ADVOCATEN, NOTARISSEN EN BELASTINGADVISEURS

Stomphorst Fiscaal Raadgevers B.V.

- Natuurschoonwet
- Bedrijfsopvolging
- Fiscaal Advies
- Conflictbemiddeling

Contactpersoon: mr. G. (Giel) Stomphorst
Stationsstraat 2A, 6741 DH te Lunteren
T: 0318-230009

E: info@fiscaalraadgevers.nl
www.fiscaalraadgevers.nl /
www.nswspecialist.nl

Bosselaar Strengers Legal Partners

Euclideslaan 111, 3584 BR Utrecht
T: 030 234 7 234

www.bosselaar.nl

Contactpersoon: Gerben Bosma
Brancheteam Food & Agri
M: 06 429 208 90

E: gerben.bosma@bosselaar.nl

Vangoud Advocaten

mr. D.M.H.M. (Dominique) van Dijk
mr. E.H.M. (Els) Harbers
mr. ing. C.F. (Kees) van Helvoirt
mr. H.J.F. (Frans) Clifford
Velperplein 21-23, 6811 AH Arnhem
T: 026 - 443 5020
www.vangoud.nl

ADVOCATUUR / ARBITRAGE / ADVIES

't Regthuys

- grondverwerving/erfpacht
- onteigening/planschade/nadeelcompensatie
- landgoederen/monumenten/water

mr. I.P.A. van Heijst
Kerklaan 3, 6891 CL Rozendaal (Gld.)

T: 026-3699470

E: vanheijst@tregthuys.nl
www.tregthuys.nl

ADVOCATUUR EN MEDIATION

Loyal Lawyers

Mr Jeroen van Wassenauer, advocaat en
MfN-Mediator

Landgoedgeschillen en familiebedrijf
Overdracht, Family-governance
<https://www.linkedin.com/in/jeroen-van-wassenauer-717967/>

T: 020-3473732 / 0624906091

E: jeroen.vanwassenauer@loyal.nl / www.loyal.nl

NATUUR- EN BOSBEHEER

Van Drie Bosbeheer

Vakkennis en praktijkervaring zijn de inzet om u
op betrokken wijze van dienst te zijn met:

- Bleswerk
- Beheeradviezen
- Bosinventarisatie
- Toezicht
- Houtverkoop

Binnenweg 13A, 7011 BR Gaanderen
T: 06-22212767

E: co@vandriebosbeheer.nl
www.vandriebosbeheer.nl

Borgman Beheer

Uw toegewijd partner voor uw bos, natuur en
landgoed. Voor o.a.:

- Landgoedbeheer
- Blessen en houtmeten
- Beheerplanning
- * Bosinventarisatie
- Klimaatstim Bosbeheer
- Houtoogstbegeleiding
- Boomveiligheid
- Flora en Faunacheck
- Kaartwerk

T: 0317-769045

E: info@borgmanbeheer.nl
www.borgmanbeheer.nl

AGRARISCHE MAKELAARS

Doornbosch Clevering Makelaardij

Makelaardij agrarisch onroerend goed.

- aan-/verkoop agrarisch onroerend goed
- aan-/verkoop productierechten
- taxaties agrarisch onroerend goed
- advisering pacht-/ erfpachtzaken
- begeleiding onteigeningszaken

Borgweg 15, Uithuizen

Postbus 54, 9980 AB Uithuizen.

T: 0595-432314 / F: 0595-432346.

www.doornboschclevering.nl

Drieklomp Makelaars en Rentmeesters

Specialisten in het buitengebied

- Agrarische makelaardij
  - Woningmakelaardij
  - Rentmeesters
  - Bedrijfsmakelaardij
  - Financiële dienstverlening
- Voorthuizen - Nunspeet - Zeist - Laren -
Oosterbeek

T: 0342-474000

E: info@drieklomp.nl

www.drieklomp.nl

Rentmeesters en Makelaarskantoor

Midden Nederland Makelaars b.v.

Expertise in:

- Onteigeningen/Schadeloosstellingen
- Woningmakelaardij (Landelijk en Stedelijk)
- Agrarische Makelaardij
- Bedrijfsmakelaardij
- Taxaties RICS/TEGoVA/NVRT/NWWI
- Advisering huur- en pacht
- Agrarische productierechten
- Ruimtelijke ordening
- Omgevingsvergunning
- Hypotheekbemiddeling
- Aangesloten bij: NVM/NVR/LRGD/DOBS

Vestigingen in Barneveld, Voorthuizen, Putten,
Nijkerk, Ermelo en Harderwijk

Kampstraat 32, 3770 AB Barneveld

T: 0342-420966

E: j.ridderhof@mnm.nl

www.mnm.nl

BELEGGINGSMAATSCHAPPIJEN

Beleggingsmaatschappij "Rhoon, Pendrecht en Cortgene" BV

De heer mr. H.A. van Beuningen

Postbus 193, 3920 AD Maarn

T: 0343-430303

E: rpc@teslincs.nl

www.beleggingsmaatschappijrpc.nl

RENTMEESTERS

Van Eysinga & Oostra c.s.

Postbus 254, 8600 AG Sneek
Epemawei 8, 8633 KS Ysbrechtum
T: 0515-238700 / F: 0515-238701
E: info@vaneysinga-oostra.nl,
www.vaneysinga-oostra.nl

Rentmeesters- en Makelaarskantoor Luchtenbelt

De heer G.A. Luchtenbelt
Windesheimerweg 2, 8015 PR Zwolle
T: 0529-497015
E: info@luchtenbelt.nl
Lid NVM/NVR.
www.luchtenbelt.nl

Rentmeesterskantoor Van Lynden BV

Voor landgoedbeheer en beheer van (landelijk)
vastgoed, advies bij (erf)pachtzaken, aan- en
verkoopbegeleiding.

Dorpsstraat 1, 6672 LC Hemmen
T: 0488-451312 / F: 0488-452621

E: info@vanlynden.eu

Noordanus & Partners, Rentmeesters & Adviseurs BV

Kastanjelaan 18 – 6666 AD HETEREN
Postbus 30 – 6666 ZG HETEREN
T: 085 – 4852600
E: info@noordanuspartners.nl
www.noordanuspartners.nl

Overwater Rentmeesterskantoor BV

De heer ing. P. (Pieter) Kerkstra
Kerkstraat 54, 3291 AM Strijen
T: 078-6749494
www.ovtr.nl

Het Rentmeestershuis B.V.

Rechterensdijk 8a, 7722 HB Dalfsen
T: 0529-433480
E: info@rentmeestershuis.nl
www.rentmeestershuis.nl

ONTEIGENINGSADVISEURS

Overwater Grondbeleid Adviesbureau BV

De heer ing. E. Pekelder
Kerkstraat 54, 3291 AM Strijen
T: 078-6749494 / F: 078-6749400
www.overwater.nl

WEBDESIGN

Just Schimmelpenninck Websites

Uw landgoed óók mooi op internet.
T: 0547-351749
E: just@schimmelpenninck.com
www.schimmelpenninck.com

WONEN OP EEN LANDGOED

Thoma & Bennink Landerijenbureau/ Christie's Makelaars

De heer J. Wassink
Hoofdstraat 47, 7213 CR Gorssel
T: 0575-491455 / M: 06-51242357
E: gorsse@thomabennink.nl
www.thomabennink.nl /
www.wonenopeenlandgoed.nl

De Rentmeester NVR

specialist in landgoedbeheer

**OVERDRACHT
NAAR DE
TOEKOMST**

**DANKZIJ
TOEPASSING
VAN DE
NSW 1928**

**GEREALISEERD
DOOR UW
RENTMEESTER NVR**

Alleen rentmeesters die aan hoge eisen voldoen kunnen lid zijn van de NVR. De NVR biedt de leden kennisontwikkeling en een inspirerend netwerk om de kwaliteit van de leefomgeving in Nederland te versterken. Altijd met het oog op de toekomst.

In de NVR zijn meer dan 500 deskundigen verenigd. Met onze zoekservice vindt u de rentmeester die bij u past. www.rentmeesternvr.nl/zoekservice